

**GLOBAALITALOUDEN MYYTIT JA
TODELLISUUS—
LYHYT OPPIMÄÄRÄ**

**I. Myytti rakennemuutosten
väistämättömyydestä ja
vaihtoehdottomuudesta**

Viimeisten 30 vuoden aikana länsimaiden, myös Suomen julkisjohtamisen mallit ja yhteiskunnalliset arvot ovat muuttuneet entistä vahvemmin ylhäältä alas suunnatuksi hierarkkiseksi toiminnaksi. Taustalla ovat olleet julkisen sektorin tehostamisen ja supistamisen sosiaalipoliittiset ja kaupalliset päämäärät, jotka ovat vahvistuneet Lissabonin strategian päivityksen jälkee v. 2005. Sen mukaan EU:n sosiaalisen ulottuvuuden, sosiaalipolitiikan ja julkisten palvelujen tulee olla alistaisia taloudellisille näkökulmille, eli monikansallisten suuryritysten voitontavoittelulle. EU:n sisämarkkinoiden laajenevaa palvelukauppaa ei saisi vääristää minkäänlaiset kansalliset tuet, vaan yritysten täytyisi saada kilpailla vapaasti ilman, että yleishyödyllisestään palvelut saisivat edustaa liian suurta monopolia tai estettä niiden yritystoiminnan ”tasa-arvolle.”

EU:n kaupallisten tavoitteiden saavuttamiseksi palveluja on alettu hallinnoida entistä selvemmin mm. kustannusvaikutusten ja erilaisten mittareiden avulla tapahtuvan arvioinnin kautta. Malli on uusliberalismin väline EU-politiikan toteuttamiseksi kunnissa—tilaaja-tuottajamalli.

Vaikka julkishallinnon muodit ovat muuttuneet niin usein, että jo se on heikentänyt toivottua tavoitetta — tuottavuuden lisäämistä – niitä yhdistää sanelupolitiikan ja näennäisdemokraattisen kehityskertomuksen ”synergia.”

Arviointibuumi ja raporttisirkus alkoivat kasvattaa merkitystään työntekijöiden työssä jaksamisen ja henkisen sietokyvyn kustannuksella kun laadun ja vaikuttavuuden sijaan alettiin toistaa kustannustehokkuuden mantraa. Vaikka yhteiskunnassa lienee yhtä aikaa erilaisia toisiinsa nähden vastakkaisia projekteja ja ideologioiltaan suorastaan vastakkaisia toimintalinjoja, uusliberalistisille arvoille perustuva kilpailutalous on valta-asemassa ja se on onnistunut määrittelemään EU:n myötä vallitsevat arvot ja suunnan.

Jatkuvasti toistettu käsikirjoitus, joihin suomalaisia pyritään kahlitsemaan ja johon valtuutettujen, luottamusmiesten ja -naisten sekä kansanedustajien, virkamiesten ja johtohenkilöiden tulee sopeutua (johon heidät tulee ”sitouttaa”) on se, ettei Suomella ole muita vaihtoehtoja kuin alistua EU:n direktiiveihin ja OECD:n linjauksiin sekä IMF:n talousoppeihin. Näin jopa silloin, kun Suomi itse johtaa tiukkalinjaista tulkintalinjaa ja ensimmäisenä avaa kilpailulle sosiaali- ja terveysalaa, postilaitosta ja monia muita muita EU:n jäsenmaita kovempaa politiikkaa.

Pakkosopeutumisen taustaksi harvoin kuitenkaan nostetaan edes EU:ta, koska totuus säästöistä puhtaana julkisten toimintojen supistamisen keinona voisi herättää kansassa halun irtaantua sen vaikutuspiiristä ja syyttää johtoaamme Suomen itsenäisyyden ja talouspoliittisen itsemääräämisen myymisestä ja ulkoistamisesta. Ollaan huolissaan Venäläisten ostamista tonteista Suomessa, mutta unohdetaan mainita, että lähes kaikki suomalaisten veronmaksajien varoilla tuetut ja pystytetyt valtionyritykset ollaan ahneuden nimissä myyty ulkomaisille omistajille, olipa kyse lannoite-, ruoka-, energia- tai muusta omavaraisuudesta.

Tehokkaimmaksi näyttää valikoituneen myytti siitä, että hyvinvointipalveluja ei voida säilyttää ja turvata tulevaisuudessa ilman kilpailukyvyn, tuottavuuden ja tehokkuuden kasvattamista sekä kansan suostumista joustoihin, väliaikaisiin uhrauksiin ja säästöihin.

Toisen maailmansodan jälkeisen talousjärjestyksen purkaminen tapahtuu samaan aikaan kun todellista demokratiaa, vapautta, kansan suverenisuutta ja ihmisoikeuksia vastaan hyökätään hokien iskulausetta ”vaihtoehtoa ei ole.” Ajatus vaihtoehdottomuudesta on kuin parodia vulgaarimarxismista. Se yhteiskunnallistaloudellinen järjestys, johon meitä ollaan nyt ohjaamassa, on seurausta ihmisten tekemistä päätöksistä ihmisten rakentamien instituutioiden puitteissa. Päätökset voidaan perua ja instituutioita voidaan muuttaa tai ne voidaan jopa hajottaa, kuten rehelliset ja rohkeat ihmiset ovat tehneet kautta historian (Siltala 2004, 367).

Vaihtoehdottomuus vallankäytön oireena

Vallankäytön käsikirjojen keinovalikoimiin kuuluu haavoittuvaisimpien ryhmien syyllistäminen ja vastuun siirtäminen näin päätöstentekijöistä tahoihin, joilla ei ole resursseja hallita heistä levitettyjä myyttejä tai

vääriä tietoja. Ikäihmiset on valikoitu ensisijaiseksi syntipukiksi miksi palvelutuotantoa tulee uudistaa. On ikään kuin varauduttava suurten ikäluokkien eläköitymiseen.

Uhkakuvaksi on luotu rollaattorisukupolvi, mummit ja vaarit jotka eivät ole enää tuottavia, mutta aiheuttavat koko hyvinvointivaltion kriisin. Kun on tunnettua, että ikäihmisistä 70 % on naisia, kyse on jälleen seniorinaisten kiittämättömästä syylistä pelkämästä olemassaolostaan. Myös sotaveteraanit ovat ryhmä, joista ei pidetä huolta ja tueta, vaikka he ovat suurin uhrauksin varmistaneet itsenäisyytemme (ennen EU:ta). Kun omaishoidon tukea on karsittu, juuri nämä harvat kansakuntamme puolustajat altistetaan määrältään ja laadultaan riittämättömälle hoivalle.¹ Kun kansa saadaan sisäistämään tämä palvelutuotannon muuttamisen syy, huomiota ei enää kiinnitetä muutoksen ideologiseen puoleen. On kyse yhteisvastuullisten arvojen pula-ajasta sekä ideologisesta suunnanmuutoksesta, ei niinkään pelkämästä rahasta. Nykyinen markkinaliberalismi lupaa kaikkien pääsevän taivaaseen, hyvän ja pahan tuolle puolen, tilaan johon meidät johtavat ja johdattavat teknisyyden ja tehokkuus, mutta tähänkään oppiin eivät kaikki usko.

Kilpailu ja yhtiöiden ja valtion välinen strateginen kanssakäyminen ovat markkinavoimien näkymätöntä kättä enemmän vastuussa nykypäivän kilpailu-eetoksesta ja kansainvälisestä työnjaosta korkean teknologian teollisuudessa. Tämän diskursiivisen väkivallan taustalla on ennen kaikkea WTO:n palvelujen kauppaa koskevat pitkänmatkan suunnitelmat sekä **Lissabonin strategia**, jolla pyritään edistämään EU:n suuryritysten kilpailukykyä ja liikevoittoja, piittaamatta sen vaikutuksista tavallisen kansan elämään. Sen enempää Euroopan unioni kuin globalisaatiokaan eivät pakota Suomea kaupallistamaan ja ulkoistamaan hyvinvointipalvelujaan. Tämä on kuitenkin omaksuttu piiloiseksi linjaukseksi, vedoten väitteeseen että hyvinvointivaltiomme olisi ”liian kallis”, ”tehoton” ja aikansa elänyt. Niinpä valtion tuottavuusohjelma tähtää tuhansien kunnallisten ja valtionsektorin työpaikkojen vähentämiseen eli itse asiassa työttömyyden synnyttämiseen! Vaihtoehtoista ei juuri käydä julkista keskustelua vaihtoehtottomuuden ilmapiirissä, paitsi kansalaisjärjestöjen piirissä. Kuitenkin suomalaisten verovaroin ylläpidetyt erilaiset toimijat – kuten Sitra, kehittävät kilpailukykyisiä liiketoimintoja kotimaisille ja kansainvälisille markkinoille. ”Väistämättömyys” onkin varainsiirtoa kunnan naisvaltaisilta aloilta

miesvaltaisille yrityksille. Rahasta ei ole kyse vaan rahankäytön painopisteen siirrosta.

Sopeutumispakon myytit

Työelämän suunnanmuutoksen taustalla onkin ennen kaikkea talouselämän intresseistä lähtevää tekijöitä kuten taloudellisten suhteiden kansainvälistyminen, kansainvälisen kilpailun kiristyminen, uuden tietotekniikan vaikutukset kaikilla talouden alueilla. Teknologian kehityksen piti vapauttaa ihmiset loputtomasta raadannasta ja lisätä heidän vapaa-aikaansa, mutta lisääntyvä automatisaatio ja teknologian käyttöönotto ihmistyövoiman sijaan on myös merkittävä muutosten aiheuttaja.

Näkymättömän käden myytti

Näkymättömän käsi on itse asiassa yritysvallan virtuaalinen maailmanparlamentti, joka ohjaa kehitystä täysin tietoisena toiminnan totalitaristisesta luonteesta: väkivaltaisesta vallan ja omaisuuden keskittämisestä.

Käänteinen pyramidi—riskien siirto ketjun häntäpäälle

Yritykset kiertävät työllisyysvastuutaan ulkoistamalla tuotantoaan ns. verkostotalouden avulla. Luodaan siis alihankkijan alihankkijaverkkoja, jossa yritysrisi ja yritysvastuu sysätään lenkin viimeiselle duunarille. Hänet pakotetaan yrittäjäksi tai kortistoon. Ei kestä kauaakaan kun tällainen ulkoistettu yrittäjä joutuu konkurssiin suurketjujen vallatessa markkinat.

Pohjimmiltaan globaalitaloudessa on kysymys vanhasta tavoitteesta, tuotantokustannusten, eli työvoiman hinnan alentamispyrkimyksistä (ks. Ojapelto 2006, 102).

2. Myytti talouskasvun, tehokkuuden ja kilpailukykyyn merkityksestä ”yhteisen kakun” kasvattamiseksi

”Palkkaerojen suuruus ei näytä indikoivan alhaista työttömyyttä. Suurten palkkaerojen maissa (Yhdysvallat, Britannia, Ranska ja Kanada) vuosien 1983-1996 keskimääräinen työttömyysaste oli 9,1%, kun pienten palkkaerojen maiden (Italia, Australia, Belgia, Hollanti ja Ruotsi) keskiarvo oli vain

6,5%.” Jaakko Kiander,
Suomalainen työttömyys.

Enso (n. 10 milj), UPM-Kymmene
(n. 7 milj) jne. (Ojapelto 2006, 242)

Yllälueteltuja myyttejä ylläpidetään kansan hyvinvoinnin reseptinä. Poliitikot ja muut toistavat kuinka tärkeätä on puhaltaa yhteen hiileen, vetää samasta köydestä. Totuus on, että jotkut anastavat hiilet, laskuttavat energiasta summia, joihin kansalla ei ole varaa. Ja jotkut vetävät köyden kattoon.

Suomen rikkaimpiin kuuluva BjörnWahlroos, Sampo-konsernin johtaja, on julkisesti ilmoittanut, että hänen mielestään kaikenlainen sosiaaliturva pitäisi ajaa alas ja hoitaa hyväntekeväisyyden kautta. Sosiaaliturvan ohella Wahlroos haluaa lakkauttaa ammattiyhdistysliikkeen, poliittisen vasemmiston ja työeläkejärjestelmän. Koulut ja yliopistot hän yksityistäisi ja pistäisi niihin kunnan lukukausimaksut (Ojapelto 2006, 126). Tässä on oiva esimerkki ns. vaihdantataloudesta, jossa ei pidetä yhteisin verovaroin huolta niistä, jotka tarvitsevat apua vaan halutaan kasvattaa vaihtotaloutta niiden hyväksi, jotka eivät itse halua maksaa osuuttaan veroista.

Kasvua, josta Wahlströmin vauraus koostuu, on nimittäin tuettu verovaroin mitä moninaisimmilla yhteiskunnan tukiaisilla. Lisäksi EU:n maanviljelystukiin suurimmat hyötyjät ja saajat ovat Englannin kuningatar Elisabeth ja Suomen Wahlström.

Kun työtön anoo tukea pysyäkseen hengissä, hänen tulee listata tarkkaan koko pieni omaisuutensa. Maanviljelystukiin saajilta ei selvitetä byrokratian lisääntymisen tähden näyttöä eikä vaadita mitään näyttöä omaisuudesta. Se, että heillä on isot tilat riittää perusteeksi myöntää heille vieläkin enemmän tuloja kartuttavia tukia. Olemme siis todellakin palanneet herrojen ja maaorjien aikaan. Ojapelto muistuttaa:

Nokialle maksetun rahan osuus on ollut vuosina 1997-2005 keskimäärin 6,3 prosenttia Tekesin jakamasta rahasta eli n. 106 miljoonaa euroa. Muutkin rahan tarpeessa olevat megayhtiöt ovat saaneet veronmaksajien miljoonatukiaisia kuten Metso (n. 55 milj.), Orion (n.32 milj), ABB Suomi (n. 17 milj), Fortum (11 milj), Kone (n. 13 milj), Outokumpu (n. 23 milj), Stora

Valtio on näin ollen luomassa erittäin vahvaa pääomasijoittajaa markkinoille, joilla toimii kaksi muutakin valtion yksikköä (Sitra ja Finnfund) ja lähes 40 yksityistä yrittäjää. Suurpanostus perustui hallitusohjelmaan, jonka mukaan miljardi markkaa valtionyhtiöiden yksityistämistä saatavista rahoista käytettiin Teollisuussijoitukseen pääoman korottamiseen. Näillä rahoilla tuettiin alkavia yrityksiä toiminnan alkuun. Valtiolla on siis monia kanavia antaa ”tukiaisia” yritysalamalle ja tukiaiset ovat miljardiluokkaa (Ojapelto 2006, 242).

Yritykset siis vaativat yhä enemmän julkista tukea, mutta eivät salli samaa henkilöille, joiden leipään on leivottu kivi. Suurin ristiriita on, ettei näiden tukiaisten tulisi kuulua lainkaan vapaaksi leimatun markkinatalouden luonteeseen. Nehän sitä paitsi vääristävät kilpailua, koska kaikki eivät saa samanlaisia määriä tukia. On kiistatonta, että tuottavaa työtä tarvitaan, jotta olisi mistä maksaa palvelut, koulutus, terveydenhoito ja muut yhteiskunnalliset toiminnot. On luotava aitoja kestäviä työpaikkoja, sillä emme elätä Suomen kansaa palvelemalla toinen toisiamme, pesemällä toinen toistemme paitoja.

Väitetään että ”jatkuva talouskasvu hyvinvointivaltion edellytyksenä” on ainoa keino taata työpaikat ja kansakuntamme hyvinvointi, tulevaisuus ja kilpailukyky kovenevilla maailmanmarkkinoilla. Harvemmin todetaan, että vahva kansantalous ei riitä, vaan se on myös jaettava reilusti! Kortin (1998) muistuttaa, etteivät köyhä mitään talouskasvua kaipaa. He kaipaavat työtä, millä elää sekä riittävää toimeentuloa. Toisaalta, pelkkä talouskasvu itseistarkoituksena ei sekään kestä rationaalista läpivalaisua. Kasvu sinänsä ei johda kansalaisten hyvinvoinnin kannalta optimaalisiin tuloksiin, sillä siihen kytkeytyy monia ilmiöitä, jotka ovat pahempia kuin bruttokansantuotteen kasvu. Namibian bruttokansantulo on suuri, mutta se jakautuu vain ylimmän pienen eliitin kesken. Suomi on seurannut maailman esimerkkiä ja parantanut kilpailukykyään palkansaajien ja työllisyyden kustannuksella:

Viimeinen kymmenen vuotta on ollut yrityksille ja sijoittajille kulta-aikaa. Vuokratulot ovat kaksinkertaistuneet, osinkotulot ovat kymmenkertaistuneet ja yritysten voitot ja myyntivoitot

ovat kuusinkertaistuneet. Investoinnit ovat olemattomia, mutta viime vuosina osinkoja on maksettu omistajille 40-50 prosenttia voitoista, enemmän kuin yhteiskunnalle veroja. Yhtiöiden vaurastuminen näkyy myös taseissa. Omavaraisuus on keskimäärin yli 50 prosenttia ja kansainvälisestikin korkea. Yli 61 prosenttia toimivista suomalaisyrityksistä sijoittuu luottokelpoisuudessa vähintäänkin hyvin. (Ojapelto 2006, 186)

Suomen julkisen sektorin on todettu olevan varsin kustannustehokas (Heinonen 1999, Hakanen 2004). Koko julkinen sektori onkin talousinstituuteille uskonkappale, jota pitää aina ja kaikkialla supistaa, jotta talouskasvu pääsisi elpymään.

Talouskasvun edistämistä puolustetaan sillä, että se lisää työpaikkoja. Ojapellon mukaan kyse on kuitenkin niin vahvasta samanaikaisesta automaatiosta, että työpaikat häviävät ennen uusien syntymistä. Tuotannon kasvu ei enää kasvata työtä. Vaikka talouskasvu oli varsinkin 1990-luvun lopulla ennätysnopeaa, työpaikkoja oli vuonna 2000 vähemmän kuin vuosina 1980 tai 1990. Vuonna 2000 työpaikkoja oli 2,28 miljoonalla ihmisellä. Vuonna 1990 työllisiä oli lähes 200 000 enemmän ja kaksikymmentä vuotta sitten yli 70 000 enemmän (Ojapelto 2006, 146). Siltalan tutkimuksessaan siteeraamat tilastot ovat nekin huolestuttavia: ”Halpatyöt, osa-aikatyöt ja sosiaaliturvan heikentyminen näkyivät siinä, että huonoimmin toimeentulevan 40 %:n käytettävissä olevat tulot alkoivat aleta vuoden 1994 jälkeen, jolloin ylempien 60 %:n tulot kääntäivät nousuun. Suomessa mediaanitulot ylittäneiden osuus palkkatyövoimasta laski 1988-97 49 %:sta 42 %:iin” (Siltala 2004, 124). Se työpaikkojen luomisesta.

3. Myytti palveluyhteiskunnasta

Väitteet palveluista irtisanottujen ja työttömien tulevaisuuden toivona eivät nekään kestä tarkastelua. Ojapellon mukaan vuonna 1989 nämä ”Muut yksityiset palvelut” eli työpaikkojen yksityisissä palvelualueiden yrityksissä työllistivät 187 200 henkeä. Kymmenen vuotta myöhemmin ne työllistivät 168 400 henkeä. Siis ne ovat vähentyneet 9 900 henkeä, vaikka kaiken virallisen hehkutuksen ja tilastollisen keplottelun

jälkeen niiden olisi pitänyt lisätä rutosti työpaikkoja. Ojapelto tiivistää kokoamansa tilastot:

Kun lasketaan yhteen kaikki palvelualueiden työpaikkojen vähennykset, alalta poistui 90-luvulla yhteensä 89 300 työntekijää. Tämä ei tue yleistä käsitystä, että olemme siirtymässä palveluyhteiskuntaan. Saati sitten, että palvelualueilta tulisi pelastus uusien työpaikkojen muodossa. Nämä yksityiset palvelualueet ovat kaiken kukkuraksi epätyypillisiä matalapalkka-aloja, joilla ei enää tule toimeen. (Ojapelto 2006, 148)

Palveluyhteiskunnan asemasta olemme pikemminkin suuntautumassa teknologian kehittymisen seurauksena ja pakottamana itsepalveluyhteiskuntaan (Ojapelto 2006, 150-151). Muiden tutkimusten valossa tämäkin on optimistinen visio. Jos tutkimustulokset automaation lisääntymisestä ja työpaikkojen verrannollisesta katoamisesta pitävät paikkansa, yt-neuvottelujen aika saattaa olla vasta alkusoittoa massatyöttömyydelle, jopa it-alalla.

4. Myytti työvoimapulasta

Puheet työvoimapulasta ovat toisaalta johtaneet siihen, että peräänkuulutetaan työperusteisen maahanmuuton lisäämistä. Mutta jos Suomessa on edelleen suuri työttömien joukko, työttömiä maahan muuttaneita suomalaisia sekä samalla huima talouskasvu, mistä työvoimapula voisi johtua?

Vanhat ammatit ja uudet elinkeinoelämän tarpeet eivät kohtaa ja näin olisi syntynyt kohtaanto-ongelma. Valtiovalta voisi kuitenkin velvoittaa yritykset suurempaan yhteiskuntavastuuseen, mm. kouluttamiseen, saavathan niistä monet tuntuvia tukiaisia. Näin varsinkin kun elinkeinoelämän edustajat haluavat ajaa alas sitä hyvinvointivaltiota, jossa tasa-arvoinen ja maksuton koulutus on koitunut yritysten hyödyksi. Yhteiskunnan halutaan kattavan koulutuksen menot, mutta tukea ei silti haluta antaa tasavertaisille kouluttautumismahdollisuuksille. Kansalaisten tasa-arvoa ei saisi edistää verovaroin, yritysten voittoja sen sijaan kyllä.

Monet yrityksen ovat yhtiöittäneet omat palveluyksikkönsä ja ostavat samat palvelut

alihankintana samoilta ihmisiltä. Ilmiö liittyy uuteen työelämän suuntaukseen, jossa yrityksille ei riitä niiden suuret tuet, vaan he haluavat siirtää jopa riskinsä työntekijöiden harteille, lisätäkseen näin tuottavuuttaan. Näissä yhtiöittämisissä yleensä henkilökuntaa saneerataan, jotta palveluiden hintaa voitaisiin laskea ja saada säästöjä. Väen vähentämisellä ja uuden palveluteknologian hyväksikäytöllä etsitään samalla yrityksille kilpailukykyä ja tehokkuutta—jopa valtionhallinnossa. Ojapelta selittää, että supistuksista huolimatta palveluelinkeinojen tilastot ovat olleet lievässä kasvussa Euroopassa yhtiöittämisestä ja ulkoistamisesta johtuen. Kasvu ei kuitenkaan hänen mielestään johdu siitä, että markkinoille olisi luotu uusia työpaikkoja.

Entiset työsuoritukset tehdään vain tilastollisesti uuden nimikkeen alla. Tämäkin on vallanmekanismi, jolla ylläpidetään myyttiä talouskasvun ja joustojen työpaikkoja lisäävästä vaikutuksesta. Palveluyhteiskunta on siis ehkä todellakin utopiaa. Ei ole olemassa mitään palveluyhteiskuntaa ilman tuotantoa, sillä suurin osa palveluista tuotetaan teollisuudelle.

Toisaalta PARAS- eli palvelu- ja kuntarakennehanke luo markkinoita monikansallisille yrityksille, jotka houkuttelevat ne tänne tarjoamaan palveluja. Nämä ketjut luovat tietenkin työpaikkoja, mutta paikallisten yritysten kustannuksella, ja palkaten työvoimaa matalapalkkatöihin, pelkkä tuottavuuden lisäys ja voitot silmissään. Automatisointi merkitsee lisäuhkaa työllisyyden syntymiselle.

Julkisen sektorin alasajoa perustellaan tarpeella säästää hyvinvointivaltio tulevaisuutta varten. Palvelutuotantoa on muutettava, jotta laadukkaita palveluja voidaan tarjota suurten ikäpolvien jäädessä eläkkeelle.

Kilpailuyhteiskuntaa sekä PARAS- hanketta että siihen liittyvää kuntapuitelakia on tarjottu ratkaisuksi palvelujen heikkenemiseen ja tulevien palvelujen takaamiseksi.

Keskustelua käydään tälläkin tasolla vaihtoehdottomasti ikään kuin niiden taustalla ei olisikaan kunnissa ja valtion taholta toteutettuja alasajotoimenpiteitä ja tietoisia poliittisia päätöksiä.

Ilman mitään tutkittua tietoa tai vakuuttavaa näyttöä, kunnissa väitetään kilpailun ja kilpailuttamisen lisäävän tehokkuutta, tuottavuutta ja talouskasvua. Kuten olen voinut

itsekin todeta, harva valtuutettu kyseenalaistaa näitä itsestäänselvyyskysymyksiä. Ne otetaan vastaan niskuroimatta.

Yhtenä keskeisenä huolenaiheena niin sosiaali- ja terveydenhuollossa kuin muissakin hallintokunnissa on kuitenkin joskus mainittu eriarvoisuuden kasvu ja palveluiden tasa-arvoisen saatavuuden takaaminen kaikille kansalaisille. Silti eriarvoisuuden uusliberalismin palautuvia syitä ei haluta myöntää vaan lääkkeeksi ehdotetaan samoja keinoja kuin millä eriarvoisuus on itse asiassa luotu. Kuten Jari Heinonen selvittää:

Kun julkisia palveluja halutaan laajasti yksityistää, on taustalla niiden liittäminen osaksi vapautuvia maailmamarkkinoita. Palvelut halutaan markkinoistaa, tehdä myös niistä yksityisen voiton tavoittelun areenoita.

Taustalla on Euroopan unionin vuonna 2000 hyväksymä ns. Lissabonin strategia. Jatkuva taloudellinen kasvu, kilpailukyky ja (palvelu)markkinat ovat strategian ydinkohtia, vaikka siinä korostetaan ainakin muodollisesti myös hyvinvointipolitiikan merkitystä, ns. sosiaalista asialistaa. Taloudellisille kriteereille ja talouspolitiikan suurille suuntaviivoilla on siinä annettu etusija. Tärkeä osa tässä on ns. GATS-sopimus, palvelukaupan yleissopimus, joka kuuluu liiteosana Maailmankauppajärjestön (WTO) perustamissopimukseen. Sen keskeinen tavoite on palvelujen kansainvälisen kaupan vapauttaminen. Toinen tärkeä osa on EU:n valmisteleva palveludirektiivi.

Kapeasti ymmärretty taloudellinen tehokkuus, ylipäätään talouden ylivalta on Lissabonin strategiassa kaiken toiminnan lähtökohtana. Siinä oletetaan hyvin epähistoriallisesti ja kritiikittömästi, että julkisten palvelujen tehokkuutta voidaan lisätä liikelaitostamalla, yhtiöittämällä, ulkoistamalla ja markkinoistamalla. Vapaa kilpailu, kilpailukyky ja tehokkuus ovat ensisijaisessa asemassa perinteiseen julkiseen hyvinvointipolitiikkaan nähden. Tätä kautta solidaarisuuden sijalle astuu kyltymätön voiton tavoittelu.

Parhaillaan ovat menossa WTO:n GATS-sopimuksen soveltamisen laajentamiseen tähtäävät neuvottelut. Niiden keskeinen aikomus on saada kilpailu ja tätä kautta laajeneva yksityistäminen koskemaan kaikkia julkisia palveluja: niin sähkö- ja vesilaitoksia kuin myös sosiaali- ja terveyspalveluja sekä koulutus- ja kulttuuripalveluja.

Vaikka julkisten palvelujen yksityistämisestä perustellaan usein pääasiassa tehokkuussyillä, on keskeinen syy sittenkin

poliittis-ideologinen. Nimenomaan EU:sta tulee vahvoja paineita julkisten palvelujen avaamiselle kilpailulle. Tilannetta mutkistaa edelleen se, että EU:n perustuslakiluonnoksessa unionille annettavat uudet kauppapoliittiset valtuudet ovat sosiaalipoliittisesti erittäin arveluttava kohta. (Heinonen 1999, 14-17)

On hyvin epätodennäköistä, että kilpailu tai kuntaliitokset toisivat ratkaisua kuntien talousahdinkoon, joka on seurausta valtion omista toimenpiteistä—maksamattomista kuntaveloista, valtionosuuksien vähennyksistä ja ilmeisen tarkoituksellisesta pyrkimyksestä ajaa kuntatalous yksityistämiseksi otolliseen tilaan. Englannin ja monien muiden maiden kokemus yksityistämisestä on ollut, että palveluiden omakustanneosuudet ovat nousussa vastauksena kuntien rahakriisiin ja tämä johtaa varsinkin köyhimpien, vanhusten ja naisten aseman heikentymiseen. Siirtyminen lisääntyneeseen omavastuuseen ja kahden kerroksen palvelujen järjestelmään merkitsee käytännössä, että vain maksukykyiset voivat valita. On siis erikoista, että niin yksityistä, rikkaita hyödyttävää, kuin julkista, köyhemmille tarpeellista järjestelmää ylläpidetään samoin varoin—verovaroin. Lopputulos ei kuitenkaan vastaa molempien veronmaksajaryhmien panosta. Yksityiset palveluntarjoajat, jotka yleensä kuorivat kerman pinnalta, valikoivat helpoimmin hoidettavat potilaat ja ne, joiden hoitamisesta ne saavat eniten liikevoittoja, yksityistävät samalla voitot. Julkisin varoin siis tuetaan järjestelmää, jonka ansiosta hyvinvointivaltion edellytykset rapautuvat rikkaampien menettäessä motivaation ylläpitää julkista sektoria, jota heidän ei tarvitse käyttää. He eivät itse menetä elintärkeitä palvelujaan, mutta eivät halua osallistua vähempiosaiten ylläpitoon, ikään kuin he eivät olisi maksaneet osuuttaan, ja ikään kuin hädänalaisten ja erilaisia palveluja tarvitsevien kansalaisten auttaminen ei olisi yksinkertaisesti sivistysvaltion luonnollinen tehtävä. Valtioneuvoston kanslian Suomi maailmantaloudessa –selvityksen loppuraportin (2004), jossa kilpailukyky saa 80 kunniamainintaa, mutta hyvinvointivaltiota ei löydy lainkaan (Helne ja Laatu 2006, 11). Näkökulman muutos kävi ilmeiseksi myös komission uudesta sosiaalipoliittisesta ohjelmasta, jossa ”sosiaalisesta Euroopasta” oli tehty ”talouskasvun sosiaalinen ulottuvuus” (Helne ja Laatu 2006, 11). Samalla myös meistä ihmisistä on tullut ennen muuta

tuotannontekijöitä: resursseja, panoksia, inhimillistä pääomaa ja menestystekijöitä (Helne ja Laatu 2006, 12). Päämääränä vähin erin tapahtuvalle palvelutuotannon murrokselle onkin ideologinen pyrkimys taata markkinat palveludirektiivin myötä muista maista tulevalle kilpailulle—monikansallisille yrityksille. Julkisen sektorin ammattiliittojen kansainvälinen järjestö PSI varoitti vuonna 1999 uhasta, jota uusliberalismi merkitsee julkiselle sektorille: ”Ylikansalliset yritykset puolustavat aktiivisesti poliittisia toimia, jotka edistävät niiden omia intressejä julkisten palvelujen ja niitä tuottavan henkilöstön kustannuksella” (Artto 2000, 16). Ylikansallisten yritysten tavoitteena on PSI:n mukaan

- alhainen verotus ja vähäinen julkinen koulutus
- julkisten palvelujen ja hyödykkeiden yksityistäminen,
- yksityisen omistusoikeuden lujittaminen
- sekä muutokset lainsäädännössä ja muissa säännöksissä julkisen osallistumisen rajoittamiseksi. (Artto 2000, 16)

Puhe säästöistä on erityisen tarkoitushakuista ja harhaanjohtavaa. On paljastunut, etteivät valtuutettujen, SDP:n ja Keskustan puheet valtionvelkojen lyhentämisestä ole pitäneet paikkaansa. Niiden nimissä kolmen miljoonan ylijäämä valtiontaloudessa haluttiin säästää sen sijaan, että sillä olisi parannettu vanhusten eläkkeitä, opiskelijoiden opintorahaa ja muita etuisuuksia, puhumattakaan köyhistä, syrjäytetyistä ja työttömistä (ks. Pulliainen, Oulu-lehti, tammikuu 2007). Suuren väestöosan tilanne on sellainen, että molempien vanhempien on tehtävä ylitöitä vain ansaitakseen perheelleen perustoimeentulon. Uudet ”työmarkkinoiden joustot” tarkoittavat sitä, että ihmisten on tehtävä ylitöitä entistä pienimmillä palkoilla tai heidän käy huonosti. Joustavuuden seurauksena on synnytetty työssä käyvien köyhien luokka. Lahdessa aloitettiin vuonna 1999 erillinen ruuanjakelu työssä käyville, jotka eivät elä palkallaan (Ojapelto 2006, 96). Kun julkiset palvelut saadaan toimimattomiksi, kansalaiset ovat valmiita hyväksymään julkisen ja yksityisen yhteisen rahoittamisen verovaroilla—siitäkin huolimatta, että se rapauttaa köyhempien tarvitsemat palvelut ja vie kohti tarveharkintaista köyhäinhuoltoon, huutolais- ja sääty-yhteiskuntaa.ⁱⁱ

Vuosikymmenten ajan jatkuneet rakennesopeutusohjelmat ovat johtaneet

ennennäkemättömään maailman varallisuuden uusjakoon ja eriarvoisuuden kärjistymiseen. Seuraava tilasto puhuu puolestaan: ”Naiset ja lapset ovat köyhtyneet kautta maailman. Yhteiset verorahat voitaisiin kyllä jakaa oikeudenmukaisesti, mutta esim. USA on investoinut 401 biljoonaa dollaria Pentagonin käyttöön samaan aikaan kun lasten terveyteen on satsattu 41 biljoonaa” (Ojapelto 2006, 14).

Puhe säästöistä on ollut tarkoitushakuista puhetta laman aikana väliaikaisesta kriisistä, jonka jälkeen tilanne parantuisi. Helne ja Laatukin ihmettelevät miksi sosiaalipoliittikkaa koskeva säästöbuumi on ollut voimissaan pitkään vielä senkin jälkeen, kun talous oli jo kääntynyt laman jälkeen kasvuun. Myös Kianderin mukaan (2001 96, 100), onkin kyse suurelta osin tietoisista ja osittain jo ennen lamaa kypsysteistä ideologisista uudelleenvalinnoista (ks. myös Kiander 2001, 96 ja 100). *Vääryyskirjassa* sitä kutsutaan nimellä ”sosiaalipoliittinen markkinafundamentalismi (Helne ja Laatu 2006, 22). Ei ole kuitenkaan kyse uudesta sanasta tai käsitteestä, se on ollut käytössä laajasti mm. maailman sosiaalifoorumeissa missä samassa yhteydessä on usein ruodittu muita yhden totuuden ismejä uskonnollisesta islamifundamentalismiin.

6. Myytti investointien lisääntymisestä. Minne katosivat Suomen rahat?

”Palkansaajien ansiot kehittyivät 90-luvulla hitaammin kuin koskaan toisen maailmansodan jälkeen”, ekonomisti Pekka Sauramo. (Ojapelto 2006, 109)

Osana myyttiä vaurauden tihkumisesta alaspäin voi mainita väitteen, että rikkaiden tukeminen heijastuu uusina työpaikkoina ja investointeina kotimaahan. Tilintarkastaja Ritva Pitkänen, on todennut seuraavaa 1990-luvulla valmistuneessa tutkimuksessaan *Minne katosi Suomen kultamuna* (2004): ”työtulojen osuus putosi, voitot taasen yltivät huipputasolle. 1990-luvun lopulla kansantulo kasvoi ripeästi ja työn tuottavuus nousi ennätysmäisen nopeasti. Samalla kansantulon jakautuminen työtuloihin ja pääomatuloihin ... muuttui niin, että työtulojen osuus kansantulosta laski alemmas kuin kertaakaan sotien jälkeisellä kaudella. Kultamunan ydin syntyi teollisuudessa, vaikka teollisuuden osuus koko kansantalouden ylijäämästä onkin viime vuodet ollut laskeva” (2003, Suomen teollisuuden voittojen käyttö

1990-luvulla). Hän tutki taseanalyysin keinoin teollisuuden voittojen käyttöä osana rahoituksen kokonaisuutta. Lukuaineistona hän käytti pääosin Tilastokeskuksen tilinpäätöstilastoa. Pitkänen on päivittänyt aineiston vuosilta 2001 ja 2002 ja paljastaa, että suurin käyttökohde oli sijoitukset konserniyrityksiin. Rahan käytöstä yli puolet oli pääasiassa sijoituksia konserniyritysten osakkeisiin, ja Pitkänen kuvaa osingot ennätyskellisen suuriksi. Osinkoja maksettiin vuosina 1990-2003 keskimäärin 40 % tilikauden voitoista. Vuosina 2002-2003 maksettavaksi päätettyjen osinkojen osuus nousi puoleen voitoista. Verojen määrä oli maksettavaksi päätettyjä osinkoja pienempi. Vuosina 1994-2001 yli 60 % sijoituksista konserniyrityksiin meni ulkomaille. Pitkänen paljastaa vallitsevan myytin vastaisesti, etteivät työpaikat suinkaan lisääntyneet Suomessa, vaikka liikevaihto viisinkertaistui. Itse asiassa, teollisuus työllisti vuonna 2003 yli 50 000 henkeä vähemmän kuin vuonna 1990. Tässä on tosin huomioitava, että osa teollisuuden työpaikoista on ns. ulkoistamisen myötä siirtynyt muille toimialoille. Pitkäsen tulkinnassa näyttää siis siltä, että yrityskaupat korvaavat investointeja. Yritykset hakevat kasvua ostamalla toisia yrityksiä eivätkä kasvattamalla omaa toiminnallista kapasiteettiaan investoimalla”, [Ritva] Pitkänen on todennut (Ojapelto 2006, 144). Palkansaajien palkkapidättyvyydellä on siis luotu, ei uusia, vaan saneerausten jälkeen jäljelle jääneitä työpaikkoja ulkomaille!

Usein kuulemme että rikkaille tulisi antaa veronkevennyksiä ja muita palkkioita (optioita), jotta he motivoituisivat paremmin ja myös investoisivat Suomeen. Samaan aikaan työttömiä ja syrjäytettyjä syytetään laiskuudesta ja heidän vähäisiä varojaan verotetaan, heikennetään jotta he motivoituisivat paremmin työntekoon. Näin aivan eri toimenpiteet motivoisivat rikkaita ja köyhiä! On kyse pikemminkin elinkeinoelämän ylivallasta todellisuuden tulkintojen suhteen. Raha ratkaisee myös kenen versio todellisuudesta pääsee laajaan levitykseen. Pitkäsen tutkimus paljastaa kuitenkin, että investoinnit Suomeen ovat kaikista rikkaiden saamista helpotuksista ja tuista huolimatta varsin vähäisiä. Pitkänen kuvaa Tilastokeskuksen tilinpäätöstiedoista 1990-2000 välittyvän kuvan "aavemaiseksi": teollisuuden liikevaihto kasvanut 60 %, vienti kolminkertaistunut, voitot liki kuusinkertaistuneet, työvoiman määrä vähentynyt ja työn tuottavuus kasvanut, nettoinvestoinnit (kotimaahan) rajoittuneet vanhojen laitteiden uusimiseen. Tuottavuuden

nousu on johtunut olemassa olevan pääomakannan tehokkaammasta käytöstä, sillä työn tuottavuus ja kokonaistuottavuus ovat nousseet nopeammin kuin pääomaintensiteetti. Pääoman nettomuodostus oli 1990-luvulla positiivinen vain palveluissa, ja noususta osa meni sen piikkiin, että yritykset myivät kiinteistöjään rahoitusyhtiöille ja vuokrasivat niitä takaisin parantaakseen voiton suhdetta sidottuun pääomaan (ja vähentääkseen poistojen ja palkkojen suhteeseen sidottuja sosiaaliturvamaksuja) (Siltala 2004, 128-129). Tilinpäätöstilaston lukujen perusteella teollisuuden nettoinvestoinnit ovat olleet niin pieniä, että niihin on käytetty vain 10 % osuus rahan kokonaiskäytöstä. Kansantalouden tilinpito antaa tilanteesta saman kuvan. Nettoinvestoinnit ovat jopa negatiiviset.

Palkkatulojen osuuden supistaminen on yleinen trendi uusliberalistisessa maailmanpolitiikassa. Suomessa kansantulon muutos on ollut kuitenkin kaikkein dramaattisin. Verrattuna tilanteeseen vuonna 1990 Suomessa palkkatulojen osuus kansantuotteesta romahti 10,1 prosenttia vuoteen 2000 mennessä. Erityisen paljon palkkatulojen osuus oli alentunut tekstiiliteollisuudessa, metsäteollisuudessa, sähköteknillisessä teollisuudessa, rahoitustoiminnassa ja liikenteessä. Savelan [suunnittelija Olli Savela] mielestä tähän joukkoon voitaisiin lisätä vielä talonrakentaminen ja kauppa. ”Palkkatulojen osuuden lasku ei siten ole pelkästään sähköteknisen teollisuuden aiheuttama, vaikka niin usein väitetäänkin”, huomauttaa Savela (Ojapelto 2006, 108-109). Köyhät taloudet myös velkaantuivat eniten ja maksoivat kalleimmat korot. Juuri velan nopea lisääntyminen osoittaa tulojaon epäedullisuuden keski- ja alaluokan kannalta (Siltala 2004, 122). Ojapelto kuvaa samanlaista kehitystä: ”Palkkojen osuus bruttokansantuotteesta oli vuonna 1990 vielä 44,2 prosenttia ja markkoina 271 miljardia. Vuonna 1999 enää 37,6 prosenttia ja markkoina 279 miljardia. Tämä on siis melkein sama summa kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Palkkasummaa olisi pitänyt nostaa n. 60 miljardia, jotta palkkojen osuus olisi sama kuin ennen lamaa. Palkkoja olisi pitänyt korottaa vuoteen 2000 mennessä 23,6 prosenttia, jotta olisi palattu edes entiselle tasolle” (Ojapelto 2006, 107). Ojapelto muistuttaa, että Teollisuus ja työnantajat, TT vaativat edelleen palkkamalltia, vaikka sitä on harjoitettu jo koko 90-luvun ajan. Kansainväliset palkkatilastot ovat suomalaisille karua kertomaa. ⁱⁱⁱSuomessakin tulot siis jakautuivat 1990-luvulla entistä epätasaisemmin,

kun yhtäältä pääomatulot korostuivat ja toisaalta osa-aikatyö yleisty. Juha Siltalan mukaan laman jälkeinen vaurastuminen tarkoitti lähinnä ylimpään kymmenykseen kuuluvien pääomatulonsaajien kieriä muiden ohi. Suomessa suurimmat muutokset ovat olleet palkansaajien pienentynyt osuus kakun kasvusta ja vakinaisesti työllistettyjen osuuden pienentyminen palkansaajaväestöstä. Palkkatyöllä on ollut entistä vaikeampi päästä suhteellisen riippumattomaan, itsesääätelyn mahdollistavaan asemaan (Siltala 2004, 123).

Suuryritysten johtajien ansioiden kehitys on ollut 90-luvun loppupuolella aivan omaa luokkaansa, jos kehitystä verrataan palkansaajien ansioihin. Pelkästään vuonna 1999 nousu oli keskimäärin yli 100 prosenttia. Vuosinousu oli yli 30 prosenttia. Palkansaajilla vain 2,7 prosenttia. Yritysten voittojen osuus bruttokansantuotteesta on sen sijaan kasvanut huomasti. ^{iv} Suomen historian suurimmat tulojen ja varallisuuden uusjaon hedelmät ovat ohjautuneet vain n. 25 000 rikkaimman suomalaisen taskuun. Samalla Suomessa, kuten muualla teollisissa länsimaissa, moraalit, yhteisvastuu ja vakaan yhteiskunnan edellytykset ollaan ulkoistettu.

Osakkeenomistajasta on tullut yhteiskunnan arvokkain jäsen, jonka oikeudet menevät kaikkien muiden –jopa tasa-arvon, perusoikeuksien, demokratian ja ekososiaalisesti kestävä tulevaisuuden edelle. Tämä on talousväkivaltaa, joka uhkaa yhteiskuntarauhaa. Eriarvoisuus ei ole koskaan ollut omiaan luomaan rauhaa, naisrauhasta puhumattakaan. Naiset ovat edelleen köyhien ja erilaisista tuista riippuvaisten enemmistö. Heille eriarvoisuuden kasvu on ryhmänä merkittävä taka-isku. Ja kun naiset ovat heikoilla, myös perheet ovat heikoilla. Perheiden hyvinvointi on edelleen pääasiallisesti naisten harteilla.

7. Vapaan kaupan myytti

Kuten edellä siteeratut tiedot paljastavat, markkinavoimat eivät ole suinkaan seurausta ”näkyttömästä kädestä” vaan kyse on tietoisesta ideologisesta suunnanvalinnasta. Yrityselämä ja rahamaailman edustajat pauhaavat aina vapaan markkinatalouden puolesta. Tässä kontekstissa vapaudesta on tullut kyse pääoman vapautusliikkeestä, jossa tasa-arvoretoriikka on otettu haltuun sen perinteiselle merkitykselle täysin vastakkaisessa merkityksessä. Vapaat markkinat eivät ole lainkaan välttämättä talouskasvun moottori.

Mäntän (2006) tutkimukset osoittavat, että hyvinvointivaltion suoma vakaus ja tasapaino yhteiskunnassa edistävät kaikista parhaiten talouden dynaamisuutta. Vapaasta kaupasta onkin helppo puhua jos on itse saanut tullien ja rajoitusten kautta luotua historiallisen johtoaseman, ja on varaa avata kauppaa kilpailulle. Teollisuusmaat eivät avaa rajojaan hyväntekeväisyyden hengessä. Kehitysmaiden painostaminen vapaaseen kauppaan sen sijaan merkitsee heidän vielä kehittymättömien markkinoidensa altistamista epäreilun kilpailun vaikutuksille. Samoin pk-yritysten startti kilpailutuksessa samalta paalupaikalta suuryritysten kanssa on erikoinen tasa-arvon tulkinta. Suuren etumatkan kolonialismillaan ja ylivallallaan saaneet teolliset länsimaat sekä mieseliitti viittaavat julkisten tukien ”kilpailua vääristäviin” vaikutuksiin estäen näin kehitysmaiden ja naisyrityksien reilun pelin mahdollisuudet.

Ristiriitaista on vieläkin enemmän se, että kun teollisuusmaiden liiketoimet eivät suju tuottotavoitteiden mukaan, niiden edustajat ovat oitis vaatimassa valtiolta tukirahaa ja muita helpotuksia.^v Kilpailutilannetta tasapainottavia resursseja julkiselta sektorilta ei sen sijaan saisi myöntää todellisen, tutkimuksilla todetun tasa-arvon edistämiseksi vähempiosaisen, naisten, maahanmuuttajien ja muiden korporaatiovallan ulkopuolisten tahojen kohdalla.^{vi} Toki esimerkiksi EU myöntää projektirahoitusta naishankkeille ja Maailmanpankki laina-apua kehitysmaille. Ne ovat kuitenkin kuin tippa meressä verrattuna rahavallan tukiaisiin ja lisäksi, niiden ehtona on usein epätasa-arvosta kärsivien ryhmien pakkosopeuttaminen markkinatalouteen (palaan tähän).

Markkinataloudessa ”vapaudet” ovatkin suuryrityksiä hyödyttävää käänteistä ”tasa-arvoa.” Itse asiassa on kyse siitä, että yritysvalta on omaksunut, ottanut haltuun ja muuttanut YK:n kehittämät ihmisoikeus-, vapaus- ja tasa-arvokäsitteet. Kun niillä perinteisesti viitataan rakenteellisen, institutionaalisen ja asenteellisen syrjinnän, seksismin, rasismien ja muiden sarronmuotojen poistamiseen, yritysvalta on kääntänyt ne merkitsemään rikkaiden, mahtavien ja valtaa omaavien ”oikeuksiin” kasvattaa liikevoittojaan ilman valtioiden harjoittamaa ympäristölainsäädännöllistä, tasa-arvoa sekä työntekijöitä suojelevaa väliin puuttumista. Talouseliitti on vaatinut yksinkertaisesti oikeutta valtansa kasvattamiseen niin pk-yritysten kuin työntekijöiden

kustannuksella. On kyse puhtaasta vallankäytöstä ja talousväkivallasta, johon on aina kuulunut viestinnällinen harhautus tosiasioiden peittämiseksi. On kyse epäsymmetrisesti jakautuvasta ”vapauspääomasta”.

Samaan harhaanjohtavaan ihmisoikeusterminologiaan uudessa merkityksessä turvaututaan myös vapaan markkinatalouden instituutioissa. World Trade Center oli tuskin ehtiä palaa alas kun Yhdysvaltain lentoyhtiöt jo anoivat tukiaisia kriisin aiheuttamien tappioidensa korvauksena. Ala oli jo ennen iskua pahasti tappiollinen kuten Ojapelto on muistuttanut (2006, 243-244). Myös Suomessa valtio on usein verovaroin paikannut tappioita, joita pankkikriisit, Soneran UMTS-ristiretki Saksan ilmatilaan ovat aiheuttaneet yrittäjille ja Suomen kansalle itselleen. Suomi hävisi riskienoton tähden enemmän rahaa kuin Suomen maksamien sotavelkojen kokonaismäärä.

Raha hävisi taivaan tuuliin hyödyttämättä suomalaisia, jotka olivat sen tahkoneet. Pörssitalous onkin pelkkää ilmaa. Onko tämä täysin eri asia kuin perheensä kodin uhkapelannut mies (naisethan ovat tunnetusti pelkureita riskinottoon), jolle valtio korvaisi vahingot ”hyvän yrityksen” kompensaatona.

Erikoista onkin että jo muutoinkin heikosti palkatuilta päiväkodin työntekijöiltä haluttiin v. 2005 periä takaisin ”liikaa maksettua” kesärahaa. Myös eläkkeistä on takautuvasti vaadittu takaisin erilaisia rahamääriä, vaikka on kyse lähinnä pienituloisesta kansalaisryhmästä. Lentoyhtiöitä ja pankkeja on tarpeen tukea omistuksen säilyttämiseksi edes osittain Suomessa. Mikään ei kuitenkaan estäisi valtiota vaatimasta vastikkeeksi yritysten osakkeita, ja tekemään muita veronmaksajien kannalta reilumpia järjestelyitä.

Erilaiset maatalous- ja yritystuet vääristävät kilpailua ja ovat kohtalokkaita kehitysmaille. Siksi onkin irvokasta, että EU:ssakin viitataan jatkuvasti julkisten tukien kilpailua vääristäviin vaikutuksiin. Voittoa tavoittelemattomia vapaaehtois- ja kolmannen sektorin yhdistyksiä ei saisi tukea, jotta yritysten markkinosuudet ja voitot eivät kapenisivat. Jo muutenkin kannattavia ja menestyviä yrityksiä saa abstraktin kilpailukyvyyn ja kansallisten tuottavuustavoitteiden nimissä kuitenkin tukea suurillakin summilla. Yhdysvallat sanoo olevansa vapaan kaupan ja vapaan kilpailun tyssija.

Kuitenkin se jakaa tukiaisina omille maanviljelijöilleen summia, jotka ylittävät monen köyhän maan koko bruttokansantuotteen (Ojapelto 2006, 244). Monikansallinen pääoma ei edes halua, että siihen puututtaisiin. Itse asiassa se on ollut vuosikymmenten ajan WTO:n ja IMF:n perimmäinen tarkoitus, kun ne ovat ajaneet vapauden ideologian alla pidäkkeetöntä maailmankauppaa. Poliittiset päätöksentekijät ovat vapauden ideologian nimissä suostuneet vapaakauppasääntöihin, koska eivät joko ole ymmärtäneet asian todellista laitaa, tai hyötyvät itse siitä (vauraus tiheä heidän kohdallaan alaspäin mutta ei sentään kansalaisten tasolle saakka).

Yhteenvetona, talousväkivalta tarkoittaa tässä kirjassa muun muassa kansalaisten ja pk-yritysten vaihtoehtoja kaventavia tai niiden toimintaedellytykset tuhoavia toimenpiteitä, ideologioita ja käytäntöjä, jotka perustuvat merkittävään valta-aseman käyttöön vähemmän valtaa omaavien kustannuksella. Väkivallan muodoista kvartaali- ja pörssiväkivalta ovat erityisesti viimeisten parin vuosikymmenen ilmiö. Kvartaalitalous edesauttaa tai aiheuttaa kiivaan, uupumusta lisäävän tai aiheuttavan työtahdin, jossa tuottavuuden ja tehokkuuden lisääminen kiskotaan haavoittuvaisimpien työntekijöiden— usein naisten ja maahanmuuttajien— selkänahasta. Sen arvot jatkuvasta arvonnousun seuraamisesta ovat omiaan luomaan edellytykset työntekijöihin erityisesti kohdistuvaan henkiseen, jopa terveydelliseen väkivaltaan.

Pörssikapitalismi merkitsee näiden arvojen huipentumaa sikäli kun pidäkkeetön kilpailutalous ja vapaa kauppa sallivat lähes mitä kilpailukyvyyn ja osakkeenomistajien voittojen lisäämisen nimissä. Pörssi on aikamme suuri pyhättö ja kultaisen vasikan palvonnan ydinkeskus. Kun tätä jumalaa palvotaan, ollaan valmiita uhraamaan perheiden hyvinvointi, perhe-elämän arvo, lasten, nuorten ja vanhusten oikeudet, ympäristö, sivistys, akateeminen vapaus, eläinten ja myös naisten oikeudet. Nuoret isät pakotetaan pitkiin työrupeamiin, joka estää heitä näin viettämästä laatu-aikaa lastensa ja vaimonsa kanssa. Vain talous hyötyy loppujen lopuksi, ja näin pienen ryhmän eteen tehdyt uhraukset ovat väkivaltaa. Eiväthän työntekijät ole mukana oravanpyörässä omasta tahdostaan, vaan työnantajien sanelupolitiikan ja ”näkyttömän käden” pyörittäjien armoilla.

Tuottavuus nousi Suomessa julkisella puolella 50 % ja teollisuudessakin 20-40% prosenttia, mutta tämä ei koitunutkaan

enää työntekijöiden tai valtion verokassan hyväksi. Se meni yritysten pörssiarvoon. Yritykset tilittivät sen emähtiöilleen ja harrastivat kansainvälistä keinottelua, tekivät epäonnistuneita yritysostoja, kuten teleoperaattorit. Tilastollisen ylimmän tuloviidenneksen alarajan ylittämiseksi ei Ritva Pitkäsén mukaan vielä kummoisia tarvita, siihen yltyvät jo ulkomaankomennuksia tekevä paperi-insinööri ja päivystävä lääkäri. Kaikki alimmat kolme tuloluokkaa, keskiluokka mukaan lukien ovat taantuneet ja köyhtyneet, jopa absoluuttisesti.

Säästöt ovat vain toimintojen supistamista ja Lissabonin strategian edistämistä!

Ei olekaan siis kyse säästöistä vaan varainsiirrosta köyhiltä, naisilta ja vähäosaisilta rikkaille, riskinottajille ja vaikutusvaltaisille. Tilastojen valossa valta ja omaisuus ovat Suomessa keskittyneet miehille mutta myös täydellisesti syrjäytyneiden kansalaisten noin kolmen prosentin ryhmä koostuu liki sataprosenttisesti miehistä (Taipale 1995 teoksessa Kempe 2000).

Kalevalassa Pohjanakka ryöstää Sammon. Todellisuudessa oman aikamme väinämöiset ovat anastaneet sen naisilta sekä varsinkin alkuperäiskansoilta. Norjansuomalainen yritys on jopa pyrkinyt patentoimaan saamelaispuvun, *gahktin*. Röyhkeydessään käsittämätön aie ei onnistunut suuren vastarinnan tähden. Se kuitenkin tiivistää aikamme arvojen pula-ajan, valmiuden ryöstelyyn etiikan ja moraalin ulkoistamisen myötä.

Mutta antaa se pienen toivonpilkahduksenkin, että kansan vastarinnalla on edes joissain asioissa merkitystä. Jos ei olisi, jaksaisinko tätä kirjaakaan kirjoittaa? Jo pelkkä tieto lisää valtaa, vastarinnan valtaa...

9. Myytti työpaikkojen luomisesta

Kuten yllä kuvatut tutkimukset osoittavat, myytti kilpailutalouden lisäämistä työpaikoista ja vaurauden alaspäin tiheistä vaikutuksista eivät pidä paikkaansa. Myös Suomessa tyypillinen biotekniikan ja tietotekniikan työllistäviä vaikutuksia korostava ajattelu pitää sisällään ristiriitoja. Uudet huipputeknologiayritykset eivät tarvitse suurta määrää työntekijöitä eivätkä näin edistä työllisyyttä. Ne lisäävät vain pienen eliittityöntekijäporukan mahdollisuuksia. Juha Siltalan mukaan esimerkiksi koko valtavaa

liikevaihtoa pyörittävän Microsoft –imperiumin ydin muodostuu vain muutamasta tuhannesta erittäin ammattitaitoisesta työntekijästä.

Suomessa on puhuttu paljon Nokian luomista työpaikoista, mutta todellisuudessa Nokia työllistää Suomessa vain 21000 ihmistä eli reilut puoli prosenttia maamme työikäisestä väestöstä huolimatta siitä että sen osuus bruttokansantuotteesta on 4 prosenttia ja viennistä noin 18 prosenttia. Tosin SAK:n Turo Bergmanin mukaan on harhaanjohtavaa viitata vain suoraan työllistettyjen lukumäärään sillä on huomioitava myös Nokian luomat alihankkijoiden työpaikat. Niilläkään ei kuitenkaan tällä hetkellä (tammikuu 2007) mene erityisen hyvin.

Toinen ja vielä paljon keskeisempi ongelma on se, että jokainen huipputeknologiayrityksiin syntynyt työpaikka hävittää monissa tapauksissa useita työpaikkoja kansantalouden muilta sektoreilta. Huipputeknologiayrityksethän kehittävät yleensä juuri työvoiman tarvetta vähentävää teknologiaa (Isomäki 2000, 49). Edellä on käsitelty teknologian työttömyyttä lisääviä vaikutuksia, mutta kysymys on tietenkin ongelmasta, jonka aiheuttaa teknologian käyttöönotto isäntänä pikemminkin kuin renkinä. Käytännössä kaikki teollisuusmaiden hallitukset ovat erittäin aktiivisesti tukeneet juuri työpaikkoja tuhoavan teknologian kehittämistä.

Myös tässä mielessä voidaan puhua talous-teknoologisesta väkivallasta. Se ilmenee yksipuolisena suuntauksena tukea innovaatioita eli kaupallisesti hyödyllisiä aloja, usein miesvaltaisia aloja, sekä sellaista kehitystä, jossa naisille ominaisemmat rauhantyö, hoiva, yhteisöllisyys ja ympäristönsuojelu ovat marginaalisia. Monet hallitukset länsimaissa ovat toteuttaneet myös muita toimenpiteitä, jotka voivat pidemmällä aikavälillä johtaa ainoastaan rakenteellisen suurtyöttömyyden kasvuun. Kuten näimme jo edellisissä luvuissa, markkinafundamentalistisen ideologian mukaan erilaisten tuotteiden ja hyödykkeiden sekä työvoiman hintojen pitää liikkua vapaasti kysynnän ja tarjonnan lakien mukaisesti.

Esimerkiksi työläisten palkkatasoa ei siis saisi säädellä keinoitekoisesti työntekijä – ja työnantajajärjestöjen sekä valtiovallan keskinäisten sopimuksien kautta. Palkkatyöläisten odotetaan nyt, vaikka he eivät saa osuutta voitosta, käyttäytyvän kuin he olisivat yrityksen liikekumppaneita. Heistä tulee kuin

yrittäjä-palkkatyöläisiä. Kun tuotanto joustavoituu, on myös työaikojen joustettava, ja viime kädessä @työnhaltijan@ tulee alistaa itsensä markkinoiden ja yhteistyön rytmille. Hänen asemansa ristiriitaisuus on ilmeinen: toisaalla yksityisyrittäjyyden piirteet, toisaalla aiempaa vahvempi alistaminen (Heiskanen & Mäntylä 2003, 37). Pakkosopeuttaminen mielenkolonisaation ja yksipuolisen viestinnän avulla on väkivaltaa. Voidaan myös todeta, että se on hyödyllistä, kun muut yhteiskunnallisen kontrollin menetelmät eivät enää ole käytettävissä. Näin tapahtuu esimerkiksi luvattaessa loputonta talouskasvua, minkä avulla on jo pitkään ja menestyksekkäästi luotu sopeutuvaisuuden ja tottelevaisuuden ilmapiiriä (Heiskanen & Mäntylä 2003, 43).

Keskitetyn tulopolitiikan ja korporativismin kulta-aikaa olivat Suomessa 1970- ja 1980-luku. Lainsäädäntö ja sopimukset suosivat keskitettyjä kansallisia organisaatiomalleja ja hierarkkisia laitoksia, joissa pääoman käyttö ei ollut nykyisen mittapuun mukaan tehokasta. Mallina muillekin aloille sovellettiin puu- ja paperiteollisuuden sopimuksia. Korkea työllisyysaste säilyi pitkään siirtyen teollisuudesta julkiselle puolelle ja yksityisiin palveluihin. Suomessa ensimmäinen öljykriisi 1973 ei synnyttänyt pitkäaikaistyöttömien joukkoa niin kuin muissa länsimaissa. Naiset korvasivat työmarkkinoilla siirtolaiset (Siltala 2004, 60).

Vahvaa hyvinvointivaltiota on pidetty naisen parhaana ystävänä ja kuten näemme tässä kirjassa monin esimerkein, sen edustaman kilpailutalouden ylilyöntien ja vahvimman oikeuksien sääntelyn purkaminen merkitsee suurta muutosta naisten asemassa. Keskityn tähän omana lukunaan.

Perhesuhteiden määrittely valtion kautta saattaa kuulostaa paapomiselta, mutta juuri muodollinen säätely on vapauttanut alistetussa asemassa olleet tekemään omia elämäntapavalintojaan. Mielestäni uutena arvona tulisi painottaa keskinäistä yhteisriippuvaisuutta, ja muistuttaa yritysmaailmaa sen saamista tuista naisten uhrautumisen ja kotityön seurauksena. On muutettava riippuvaisuuden sukupuolittuneisuuden aiheuttama väkivalta. Kun miehet eivät tunnusta riippuvaisuuttaan kodissa ja työelämässä naisten suomasta palkattomasta, eläkettä kartuttamattomasta tai huonosti arvostetusta taustatyöstä, naisten yksipuolinen riippuvaiseksi leimaaminen edistää asenteita, joilla heidät leimataan siivellä eläjiksi. Tilannehan on päinvastainen. Teollisuus ja työnantajat, miesvaltaisten alojen miestyöntekijät

kaikki hyötyvät siitä työväen uusintamisesta ja terveenä pitämisestä, joka on naisten tyypillinen rooli ja asema. Keskinäisen riippuvaisuus- ja hyötysuhteen myöntäminen on viisauden alku— ja reilumman maailman perusedellytys.

10. Myytti hyvinvointivaltion tehottomuudesta ja vanhanaikaisuudesta

Yllä kuvattujen tilastojen ja tutkimusten valossa on tärkeätä myös tarkastella uudelleen myyttiä julkisen sektorin tuhlaailusta ja tehottomuudesta, koska näitäkin toistetaan usein syynä, miksi yksityistäminen, ostopalvelut ja palvelurakenteen muutokset olisivat tarpeen. Kun suomalaista hyvinvointivaltiota ryhdyttiin ajamaan alas, velkainen valtio johti julkisen sektorin leikkauksiin ja sosiaalietuuksien ohentamiseen. Juha Siltalan mukaan ajan uusliberaalissa keskustelussa rahatalouden muutoksiin osatonta sosiaalivaltiota ryhdyttiin syyttämään hyvinvointivaltion paisuttamisesta, sosiaalianttojen harjoittamasta holhouksesta ja uusavuttoman pullamössösukupolven kasvattamisesta.

Muun muassa oikeistolainen Kirsi Piha on kantanut oman kortensa kekoon tutkimuksella, jonka mukaan pullamössösukupolvi haluaa kaiken heti, tässä, nyt, eikä ole valmis ottamaan vastuuta omasta elämästään, työllistymisestään. Piha ei ole juuri huomionnut yhteiskunnallisen aseman ja sukupuolen merkitystä luodessaan kuvan tällaisesta paapotusta sukupolvesta.

Tuskin työttömyyskierteen keskellä kasvaneet nuoret samaistuvat tähän pullamössöön. Kun työpaikkoja avohakataan ja päätetään silpputöiksi, nuoren lienee aika vaikeata vain tyytyä paapomiseen. Paapominen ja holhous ovat loppuneet jo ajat sitten, nyt elämme omaa syytään irtisanottujen tai työtä löytämättömien nöyryyttämisen ja hyväksikäytön aikakautta. Myyttiä kalliista julkisesta sektorista ylläpidetään edelleen vahvasti. Sosiaaliturva on Julkusen mukaan kehittynyt eliittiklubien suuntaan: hyväosaisille ehdotetaan, että he vakuuttaisivat itse itsensä työelämän riskien suhteen ja samaan aikaan huono-osaisille ehdotetaan lisää tarveharkintaa.

Universaali perusturva sen sijaan ollaan romuttamassa. Suomi onkin Julkusen mielestä laman ja leikkausten jälkeen ottanut vanhan paikkansa hyvinvointivaltioiden ranking-

listalla: ”Suomi on pohjoismaisen mallin halpaversio”. Suomen julkinen sektori, valtion osuus kansantuotteesta ja sosiaalimenot olivat nettoutettuina todellisuudessa OECD-maiden keski-tasoa (Siltala 2004, 113.) Yritysten kannattavuus alkoi kohentua vuosina 1993-94, mutta Siltala osoittaa niiden nousseen tuhasta ohennetulla henkilöstöllä. Vaikka yksityisen sektorin lamasta päästiinkin, julkinen sektori, kotitaloudet ja työllisyys ovat jääneet samalle tasolle.

Yritysjohtajat ja sijoittajat ovat voimakkaasti kritisoineet julkisen sektorin naisvaltaisten alojen tukemista ”julkisin varoin”. Nämä työt pitäisi ulkoistaa, jotta yritykset eivätkä naistyöntekijät voisivat nauttia julkisista verovaroista. Samanaikaisesti he ovat unohtaneet, että tämä yhteiskunnan varoilla elävä palvelijajoukko on kuitenkin taannut tuotantoelämän kannalta kunnolliset peruspalvelut, yhteiskuntarauhan ja ostovoimaisen kuluttajaryhmän (Ojapelto 2006, 142). Toisaalta, näin ovat vuosina 1990-96 aktiivisessa asunnonostoiässä olevien, monesti jo perheellistyneiden nuorten aikuisten (25-29 -vuotiaiden) elämänlaatu laskenut:

...omistusasuminen väheni 14 % ja parhaassa hankintaiässä olevista 30-34-vuotiaista 42 % asui 1996 vuokralla verrattuna vuoden 1990 31 %:iin. Vastuullisesti toimineet työntekijät joutuivat ilman omaa syytään kahden asunnon ja miljoonalainan loukkuun uskottuaan asiantuntijoiden suosituksia. Erityisen raskaasti kokivat itsensä petetyiksi asuntoloukkulaisina toisille asuntoa maksamaan joutuneet ja valuuttaluottojen vuoksi kaatuneet pienyrittäjät, joiden elinkelpoisetkin yritykset pantiin pankkivakuuksien saamiseksi nurin. He saivat maksaa yksipuolisesta päätöksestä sitoa vaihtokurssi D-markkaan, mikä johti korkojen huimaan nousuun 1989-92 (Siltala 2004, 113).

Se laiskasta ja holhousta vaativasta kansasta ja viattomasta pääomasta. Ja se löyhälistöstä, joka on Harri Holkerin termi yhteiskunnallisesti valveutuneista nuorista. Ehkä onkin aihetta puhua eliittilöyhälistöstä, joka pystyy riistopolitiikkansa turvin lähtemään varhaiseläkkeelle milloin haluaa, piiskaten

prekaareja tekemään yhä pidempiä työpäiviä heidän pohjattoman pääomankasaamisensa nimissä. Niin köyhät kuin rikkaat tekevät pitkiä työpäiviä. Ero on kuitenkin siinä, että kun edelliset vielä pyörivät globaalitalouden maailmanpyörässä, jälkimmäiset jo lekottelevat lomaparatiiseissa. Jopa heidän löysät rahansa lepäävät aivan muualla kuin hyödyttämässä Suomen teollisuutta, työmarkkinoita ja investointitarpeita.

Myytti holhouksesta ja paapomisesta osana julkisen sektorin tuhlaamista onkin tarkoitushakuinen myytti. Laura Vesa on käynyt läpi Helsingin pörssin päälistan yritysten tilinpäätöstiedotteet vuosilta 2000 ja 2001. Hänen tutkimuksensa vahvistaa, että heikosta tuloksesta yritykset syyttävät yleensä olosuhteita, mutta hyvästä tuloksesta ne ottavat kunnian itselleen:

Poliittiset päättäjät ja valtiosihteeri Raimo Sailas ovat patistelemassa työttömiä työelämään vaikka väkisin. Jos yhteiskunnalla on tarjottavana vain n. 20 000-30 000 avointa työpaikkaa n. 400 000 työtä vailla olevalle, on toisarvoista kiinnittää huomion keskipiste ”työtävieroiksi” ja ”sosiaalipummeihin”. Tutkimusten mukaan niitäkin on joukossa mukana, mutta vain neljä prosenttia. [HUOM . sama asia kuin sivulla 94] Jos yhtä avointa työpaikkaa kohden on useita kymmeniä, joskus satoja hakijoita, niin ongelma on aika teoreettinen. Kyllä niistä ainakin yksi työhaluinen löytyy täyttämään avoimen työpaikan. Sillä reunaehdolla tietenkään, että tarjotun työn palkkataso ja tuntimäärä on sellainen, että sillä pysyy hengissä (Ojapelto 2006, 220) ... Meilläkin kolmanneksi rikkain suomalainen, ”viljelijä” Björn Wahlroos kuittasi maataloustukia vuonna 2004 Halikon kartanon sokerijuurikastuotannolle 35 000 euroa ja vielä 200 hehtaarin viljatuet päälle. Wahlroos on tullut tunnetuksi suoraselkäisenä, kaikenlaisen sääntelyn ja keinotekoisien tukiaisten vastustajana. Hän on todennut aikaisemmin julkisuudessa mm. ”Olen subventioiden vastustaja niiden kaikissa muodoissa”. (Ojapelto 2006, 212)

Yllämainitut otteet tarjoavat lisäesimerkkejä uusista eliitin tasa-arvon tulkinnoista. Keskeinen myytti, jota uusliberalismi on alkanut viljelemään peittääkseen pääomatahojen itsekkäät taustamotiivit on vähiten valtaa omaavien ryhmien panettelu, kyykyttäminen ja leimaaminen. On helpompi riistää oikeuksia ja perusturva kansalaisilta, joiden voidaan ajatella itse aiheuttaneen ahdinkonsa. Tässä suhteessa myös olemme palaamassa henkisen väkivallan sääty-yhteiskuntaan, jossa ylemmässä asemassa olevaa tulee kohdella suuremmalla kunnioituksella, symbolisesti teititellen. ^{vii}

Siltala kuvaa 1980-luvun lopulta alkanutta suunnanmuutosta keskinäisen yhteisriippuvaisuuden ja solidaarisuuden yhteiskuntamallista kohti saman ilmiön leimaamiseksi paapomiseksi:

Länsimainen hyvinvointivaltio muuttui ylihuolehtivasta äidistä hylkiväksi äitipuoleksi tai vaativaksi isäksi. Britannian pääministeriksi tullessaan Margaret Thatcher julisti: ”Emme saa odottaa valtiolta, että se ilmaantuu ristiäisiin tuhlailevana haltijakummina, saatteele elämäntaivalta puheliaana kumppanina ja viimeiselle matkallekin tuntemattomana surijana.” Ja hänen ideologiansa, sittemmin teollisuusministerinsä Keith Joseph tahtoi tehdä riskit todellisiksi: ”Britannia tarvitsee lisää miljonäärejä ja konkurssintekijöitä.” (Siltala 2004, 117)

Myös Suomessa, kuten Kanadassa ja Yhdysvalloissa yksinhuoltaja-äitejä tai teini-äitejä syyllistetään siitä, että he aiheuttavat taakan veronmaksajille. Sosiaaliavustuksia tarvitseville yksinhuoltaja-äideille saarnataan ankarasti itsestään huolehtimisen tarpeesta. Esko Ahon innostamana on myös alettu pohtia ylipainon ja muiden elämäntavan aiheuttamien terveystarpeiden sanktioimista. Samoja saarnoja ei kuitenkaan pidetä tukiaisia vaativille yritysjohtajille ja sijoittajille. Alkuperäinen ja muu tuki on heille itsestäänselvyys. Rakenteellisesta massatyöttömyydestä on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tullut maailman merkittävimpiä yhteiskunnallisia ongelmia. YK:n työjärjestö ILO on esittänyt, että

maailmassa on nykyään jo yli tuhat miljoonaa työtöntä tai alityöllistettyä ihmistä. ^{viii}Ovatko työttömien ja ”holhottujen” ongelma siis pelkkää hemmotellun sukupolven kuvittelua ja vastuuttomuutta vai seurausta uusliberalismin arvoista, jossa niin nuorten kuin naisten, maahanmuuttajien ja jopa monien miesalojen miesten tulee olla halpaa kertakäyttötyövoimaa pääoman eduksi?

Työnantajat ovat aina syyttäneet ay-liikettä ja työntekijöitään ahneiksi palkkaneuvottelujen yhteydessä. Kuitenkin 90-luvun noususuhdanteen alkaessa vuosien 1994-97 välillä palkansaaajien palkat nousivat 10 prosenttia. Samalla aikajaksolla TT:n hallituksen palkat melkein 24 prosenttia. Heidän pääomatulonsa sitä vastoin peräti 211 prosenttia (Ojapelto 2006, 109).

Kannustinloukkuja on käytetty usein hyvinvointivaltion alasajon perusteena uusliberaalien taloustieteilijöiden keskuudessa. Asiasta on kuitenkin tehty hiljattain tutkimus myös Suomessa. Sen tuloksia ei ole esitelty valtamedioissa. Turun yliopiston sosiaalipolitiikan professori Heikki Ervastian tutkimukset paljastavat tämän myytin tarkoitushakuisuuden. Tulokset eivät tue sellaista käsitystä, että kannustinloukot olisivat meillä merkittävä työllistymisen este. Vain neljä prosenttia tutkituista ilmoitti, ettei töihin meneminen ole taloudellisesti kannattavaa.

Heistäkin puolet pyrki työttömyyseläkeputkeen tai sai toimeentulotukea. Ervasti on todennut, että Suomessa on esitetty lukuisia laskelmia siitä, miten korvausten vastaanottaminen on työssä käyntiä kannattavampaa. Hän korostaa, että kyse on ollut teoreettisista laskelmista. Kun esimerkiksi haetaan rakennelma, jossa tuet maksimoituvat, saadaan kovia lukuja. Mutta kuinka paljon esimerkkitapauksia tosiasiallisesti on, sitä ei ole tutkittu. ^{ix}Ervastian tutkimuksen valossa työttömyyden haittapuolet nousevat merkittävästi hyötyjä suuremmiksi ja työhaluttomuutta esiintyy työttömien keskuudessa vähän. Haluttomuutta esiintyy eniten työttömyyseläkkeelle pyrkijöiden ja sairaiden keskuudessa. Muissa ryhmissä se on perin vähäistä.

Kun tiedetään, että varsinkin keski-ikäiset naiset ovat työelämässä heikoilla, ja että heitä ulkoistetaan ensimmäisten joukossa, seuraavat Aija Patomäen pro gradu- tutkielman tulokset antavat syyttä huoleen: ”Yli 45-vuotiaiden kohdalla on ... selvää, etteivät korkeasteen koulutus, hyvä ammattitaito, vahva

terveys ja aktiivinen työnhaku edes toisiinsa yhdistettynä nosta työnhakijan mahdollisuuksia kovinkaan korkealle” (sit. Ojapelto 2006, 234).

Työvoimakoulutukseen ei tunnu auttavan. Jos kaikkia koulutetaan, koulutuksen tuoma yksilöllinen kilpailuetu häviää. Ikä sinänsä on ja pysyy vahvana kilpailukriteerinä. Toki on myönnettävä että suomalaiseseen sosiaaliturvajärjestelmään liittyy myös kannustinloukkuja. Ansiosidonnaisten työttömyyskorvausten alentaminen tai karenssiaikojen venyttäminen eivät kuitenkaan ole oikeudenmukaisia ratkaisuja, jollei ensin kyetä varmistamaan, että aktiivisella työnhakijalla on ikään katsomatta todelliset mahdollisuudet saada työpaikka (Ojapelto 2006, 234). Yhdyn vasemmistoliiton vaalien alla antamaan lausuntoon, että työttömille maksettavat tuet alle toimeentulorajan tulisi poistaa. Alle 10.000 euron vuosituloja ei tulisi lainkaan verottaa. Sen sijaan pääomatulojen progressiivisuus ja palkkatuloihin verrattava verotus lisäisi suomalaisen veropolitiikan oikeudenmukaista. Nythän välillisten ja muiden verojen yhteisvaikutuksena köyhät, opiskelijat ja muut vähäosaiset maksavat suhteellisesti suuremman prosentin tuloistaan veroina kuin rikkaat, varsinkin ne, jotka voivat keinotella pääomatuloilla.

Sosiaalialan, terveydenhoidon, koulutuksen, eläkejärjestelmien ja työttömyyskorvausten uudistuksissa on osana uusliberalistista rakennemuutosta kyse pyrkimyksestä ”vierottaa” ihmiset ”riippuvaisuudesta” ja holhouksesta. Tasa-arvosta palveluihin on siis muovautunut tavallisen kansan kohdalla negatiivinen tarve kun yritystukien kohdalla se on normaali käytäntö. Usein painotetaan kuinka tärkeitä on saada ihmiset ottamaan itse vastuuta elämästään sen sijaan, että he odottavat yhteiskunnan ja valtion tarjoavan kaiken kuin hopealautasella. Nuoret on opetettava tekemään töitä ja ottamaan oma elämä hallintaansa. Aiempi hyvinvointivaltiokäsitys painotti sitä, että kaikkia tarpeessa olevia tulee auttaa. Niinpä esitetään että kansalaiset alkavat Yhdysvaltojen tyyliin itse maksamaan sairausvakuutuksensa, että koulutusta voitaisiin tehdä enemmän maksulliseksi ja eläketurvan kartuttaminen olisi jokaisen oma vastuu. Suunnanmuutoksen syveneminen lisää yksityisen ja julkisen riippuvaisuuden harhaanjohtavaa kahtiajakoa yhä jyrkemmäksi. Ihmisten perusoikeuksiksi esitetyt eri elämän tilanteiden aiheuttamat tarpeet halutaan nyt sulkeistaa yksityisen piiriin ja niistä tulisi huolehtia rakkauden, ystävyiden,

vanhemmuuden, sukulaisuussuhteiden kautta. Riippuvaisuus ja holhottavaksi joutuminen ovat häpeällistä, on tultava itse toimeen tai löydettyä itse apua. Ojapelton mukaan työttömistä yli puolet koki kuitenkin elävänsä suoranaudessa köyhyydessä, kun valtaväestöstä näin koki alle viidennes (Ojapelto 2006, 232 - 233). Käytännössä työttömäksi joutuminen merkitsee ainakin kolmanneksen tulojen pudotusta, vaikka verojen keveneminenkin lasketaan mukaan:

1990-luvulla työttömyyskorvausten taso laski reaalisesti 28 prosenttia palkkatuloihin nähden. Veroratkaisut vielä kasvattivat eroa, joten työn vastaanoton kannustavuus sen kun vain parani. Ojapelto ihmettelee, miksi 80-luvun lopussa ei esiintynyt massapakoa työelämästä, vaikka työttömyyskorvaukset olivat paljon korkeammalla tasolla kuin kymmenen vuotta myöhemmin. (Ojapelto 2006, 234)

Vaikka yt-neuvottelujen ajalla työllistymisestä on tullut suuri ongelma, ja yritysten arvot ja yhteiskuntavastuu heikentyneet historiallisella tavalla, uusliberalistiset taloustieteilijät kehtaavat vielä viitata liialliseen sosiaaliturvaan ihmisiä passivoivana ja työnvieroksuntaan johtavana ilmiönä. Siis ne lukemattomat työnsä menettäneet saavat kuulla heidät irtisanoneilta tahoilta vielä muun lisäksi tällaisia väitteitä työn vieroksumisesta. Tämä on talousväkivallan kylkiäisenä esiintyvää henkistä väkivaltaa jolla lyötyä vielä lyödään. ^x Ei siis riitä, että useita kymmeniä vuosia työssäkäyneitä uskollisia työntekijöitä loukataan näin, vaan heidän tulisi lisäksi suostua talouseliitin renkiluokaksi vastikkeellisen työttömyysturvan nimissä.

Talouseliitien päätoimittajat ovat usuttaneet työttömiä tekemään työttömyyskorvausten vastikkeeksi kotitöitä ja remonttihanomia parempiosaisille. Tähän henkiseen väkivaltaan liittyy myös dogmi siitä, että ”jokainen oman onnensa seppä.” Tuotannollisista ja taloudellisista syistä osakekurssien nostamisen nimissä ulkoistettu työntekijä saa siis syyttää itseään!

Oman onnensa seppä –myytti on täysin sukupuolisokea, koska naisen ei ole äitinä mahdollista olla kokonaan itsenäinen lastensa

kasvattajana ja mahdollisena elättäjänä. Ilman päiväkotia tai muulla tavoin järjestettyä apua lastenhoitoon, hän ei voi välttyä olemasta riippuvainen jonkintasoisesta tukijärjestelmästä, sukulaisten tai valtion muodossa. Äiti ei voi yhdistää vanhemmuuden vastuuta ja työelämää ilman lastenhoitojärjestelyjä. Kuitenkin tätä pidetään yhä tänään monissa maissa henkilökohtaisena, ei yhteiskunnallisena ongelmana.

Koko työväenluokka—vaikka sitä ei siksi enää kutsuta—on yhä enemmän riippuvainen pääoman ehdoilla tapahtuvasta työnjaosta ja toimeentulomahdollisuuksista. Suuresta osasta miehiäkin on s herruusjärjestelmän ja vallan keskittymisen myötä tullut leimallisesti naisellisia, riippuvaisia yksilöitä. Naistutkimusta sekä alkuperäiskansojen tarinateoreetikkoja sekä tutkijoita on kiittäminen riippuvaisuuden käsitteen yksipuolisuuden ja harhaanjohtavan luonteen paljastamisesta.

Yllämainittu myytti on osa sitä psykologista ja diskursiivista väkivaltaa johon olen viitannut aikaisemmin. Paine yksilöllisestä vastuusta on henkistä väkivaltaa tilanteessa, jossa kansalaiset osallistuvat veroin yhteiskunnan laskuihin, mutta eivät saa niistä osuuttaan. Kun heidät saadaan pitämään tätä kaiken lisäksi oikeutettuna, ollaan käytetty samaa väkivallan strategiaa kuin se, mihin monet väkivaltaiset miehet syyllistyvät pyrkiessään hallitsemaan ja kontrolloimaan partneriensa mieltä ja ruumista. Syyttämällä naista kokemastaan väkivallasta, he turvautuvat samoihin vallan mekanismeihin kuin eliitit—nekin ulkoistavat vastuunsa oman eriarvoisten politiikkansa uhreihin. Epäonnistunut seppä ei näin olekaan pääoman orja vaan oman epäonnensa tai kyvyttömyytensä uhri. Väkivaltaa kokeva nainen saa syyttää itseään—hän on varmaan käytöksellään ansainnut nyrkiniskut.

Kaikki olemme keskinäisessä riippuvaisuussuhteessa, emme vain suhteessa äidin hoivaan ja luonnon antimisiin, vaan erilaisiin hyvä veli- verkostoihin ja tukiaissysteemeihin. Yhteiskunnan etuoikeutetut ryhmät eivät juuri etuoikeuksiensa tähden vaan havaitse tai myönnä omaa riippuvaisuuttaan huonosti palkatusta, matalapalkkaisesta tai palkattomasta, kutsumukseksi verhotusta naistyöstä sekä luonnon lahjoista. Naisten pääasiallisesti tuottama tunne-, hoiva- ja kotityö on ilmainen tai halpa subventio eli tuki julkiselle reviirille—teollisuudelle, yrityksille, jopa valtiolle. Ilman lapsia—tulevia työntekijöitä—ja vieläpä terveitä, hyvinvoivia sellaisia, yhteiskunta ei voisi pyöriä.

Tätä työtä EK kuitenkin leimaavat tuottamattomaksi. Tämä oman riippuvaisuuden projisointi naisiin ja oman riippuvaisuuden kieltäminen ovat myös havaittavissa eriarvostavana käytäntönä politiikassa, ei vähiten veropolitiikassa.

Miksi eläkeläiset, työttömät, työstä ulkoistetut, yksinhuoltajat ja monet muut haavoittuvaiset ryhmät ovat köyhtyneet tai menettäneet ostovoimansa viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana uusliberalismin valtakaudella? Veropolitiikka antaa osittaisen, varsin merkittävän vastauksen. Näiden ryhmien syyllistäminen siitä, etteivät he ole älynneet säästää tai muutoin hankkia varallisuutta näyttää hyvin absurdilta, kun pohdimme verotuksen painopistettä. Allaoleva yhteenveto kuvaa kärjistäen miten veropolitiikkamme toimii, suosien rikkaita.

- pääomaverotus on pienempi (28%) kuin ansiotuloverotus
- vanhuksset, eläkeläiset maksavat enemmän veroja kuin palkansaaajat,
- palkansaaajat maksavat enemmän veroja kuin pääomatahot
- pääomatahot eivät maksa veroja vaan siirtävät veroparatiiseihin
- ulkomaalaisilta tulisi periä osinkotuloista veroa, mutta Suomi ei ole välittänyt kerätä niitä
- Kaikki maksavat tuloihin katsomatta lähes kaikkea samat välilliset verot (kiinteistöverot, perintöverot)
- Kuntaverotus ei ole progressiivinen vaan suosii näin suhteellisesti isotuloisia

Keskusteltaessa sosiaalipolitiikan rahoittamisesta tulisi siis pohtia enemmän palkkatulojen ja pääoman vaikutuksia varojen keruuseen. Miksei verovaroilla tuettuja pääomatahoja velvoiteta osallistumaan yhteiskunnan menoihin tasapuolisemmin? Yhteenvetona, uusliberalistinen projekti on vahvasti ”riippumattoman” miehen normeihin kytkeytyvä kertomus, josta naiset puuttuvat jo leimallisen riippuvaisuutensa tähden. Juha Siltalan mukaan palkkatyö on palannut lähemmäs sitä tavaramuotoa, joka sillä kapitalismin alkuaikoina oli. Työsuhte on riisuttu paternalismista ja poliittisesta säätelystä puhtaaksi markkinasuhteeksi täydellä riskillä. Nykykeskustelussa taajaan viljelty 'pätkätyö' tarkoittaa taatun työpaikan suojakelmuista riisuttuja työsuorituksia (Siltala 2004, 134).

Koska naiset eivät voi välttyä riippuvaisuudeltaan työstä ja toimeentulosta perinteisen patriarkaalisen ydinperheen heikentymisen myötä—ja muutenkin—he altistuvat eniten pääoma-lähtöisten toimintamallien eriarvostaville vaikutuksille. Eläkeläiset ja yksinhuoltajat yhtenä puhuttelevana esimerkkinä siis maksavat suhteellisesti enemmän veroa kuin rikkaat. Heidän syyllistämisenä sijaan tulisi siis nostaa esiin vauraimman luokan ahneus, yhteiskuntavastuun puute ja valmius riistää vähiten valtaa omaavia ryhmiä.

10. Myytti EU:n kestävän kehityksen arvoista

Aikamme tunnustetusti suurin riski on ilmastonmuutos, kasvihuoneilmiö ja sen aiheuttamat uhat (Isomäki). Niitä ovat lisääntyneet hirmumyrskyt kuten New Orleansin Katrina sekä muut ekosysteemin muutokset, jotka saattavat johtaa pahimmillaan avikoitumiseen, nälänhätään, liian korkeista lämpötiloista aiheutuviin kuolemiin. Näinhän kävi Ranskassa erityisen kuumana kesänä muutama vuosi takaperin, kun suuri osa vanhuksia kuoli kuumuuteen. Ekologisesti järkevän, energiaa säästävän ja päästöjä vähentävän kaukolämmön laaja käyttö on pitkään ollut Suomen tärkeimpiä ylpeyden aiheita ympäristösuojelun alueella. Kun pohditaan keinoja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, harvoin nostetaan esiin sitä, miten koko uusliberalistinen talousmalli ja eetos estävät kestävän kehityksen päämääriä toteutumasta.

Ratkaisuina ei voi olla pelkkä uusiutuva energia—aurinko- ja tuulivoima esimerkiksi—ydinvoimasta puhumattakaan. Kun kansainväliset talousinstituutiot ovat onnistuneet runnomaan läpi direktiivejä ja sopimuksia, joiden mukaan ympäristölainsäädäntökään ei saa olla esteenä yritysten voitontavoittelulle (Nader), miten siis voitaisiin puuttua yritysten jääräpäiseen haluttomuuteen vähentää päästöjä ja toimia ympäristövastuullisemmin? Koko uusliberalistisille arvoille pohjautuva markkinatalous perustuu arvoille, jotka eivät ole omiaan edistämään ekologisesti, sosiaalisesti ja biologisesti kestävää tulevaisuudetta. Vapaa kauppahan on merkinnyt sitä, että suhteellisen tiukoista ympäristölaeistaan kuuluisa Kanada on ulkoistanut yrityksensä maihin, kuten Meksiko, jossa lait eivät ole yhtä kovia. Näin yritykset ovat vain siirtäneet saastuttavaa teollisuutta maapallon toisiin osiin ilman, että ne osoittaisivat

merkkejä aidosta halusta olla tuhoamatta ekosfääriämme ja lastemme tulevaisuutta. Kun uusliberalismi myös perustuu tehotalouteen, jossa monikansalliset yritykset kuljettavat ruokaa ja tavaroita, eläimiä ja viljaa maapallon yhdeltä puolelta toiselle, kuljetusten aiheuttamat päästöt eivät voi vähentyä.

Paikallinen ruoka- ja tavaratuontanto on selvästi ekologisin ratkaisu, mutta yritykset eivät halua luopua voitoistaan. Myös tehokkuuden, tuottavuuden ja isojen tuotantoyksiköiden arvostus sotii ekologista kestävyttä vastaan. Silti myös Suomen kunnissa ollaan etenevästi siirtymässä yhä suurempiin kuntayhtymäjärjestelyihin ja palveluihin tehojen nimissä. Paikalliset kyläkoulut halutaan korvata jättikouluilla, keittiöt jakelukeittiöillä johon ruoka tuodaan keskitetyistä jättikeittiöistä. Kumiperuna-ilmio.

Näin tuhotaan paitsi yhteisöjä, paikallista yrittäjyyttä, laadukasta ruokaa ja palvelua, myös lisätään kuljetusten määrää ja kilometrejä. Myös koululaisia on kuljettava pitempien matkojen päähän. Tämä kaikki lisää päästöjä muiden haittavaikutusten lisäksi. Esimerkiksi kuntaliitto joutui jokin aika sitten irrottautumaan EU:n kilpailulainsäädännön takia kaukolämmöstä, koska siihen perustuva tarjous ei ollut halvin ja koska vapaan kilpailun periaatteita ei saa vääristää ympäristönäkökohdilla. Suomen koululaiset pakotettiin EU:n vaatimuksesta juomaan epäterveellisempää rasvamaitoa, joka lisää pitkällä tähtäyksellä merkittävästi heidän riskiään sairastua sydän ja verisuonitauteihin.

Risto Isomäen mukaan Euroopan unionista on tullut mantereen laajuinen sokea byrokraattinen koneisto, joka yrittää kyselemättä ja ajattelematta pakottaa ihmiset noudattamaan toinen toistaan järjettömämpiä määräyksiä (2000, 189). Tässä suhteessa Euroopan unioni muistuttaa Neuvostoliittoa ja sen komentotaloutta sekä saneluväkivaltaa. EU:n sisämarkkinafundamentalismi on eräänlainen globalisaation pienoismalli. Kun Euroopan kilpailukykyä edistetään jo neljänsadan miljoonan ihmisen suuruisen vapaakauppa-alueen sisällä, ajan mittaan suurin osa pienistä ja keskisuurista yrityksistä saattaa ajautua konkurssiin ja rakenteelliseen suurtyöttömyyteen. Se on todellinen ja lopullinen uhka hyvinvointivaltion taloudelliselle perustalle. Tästäkin syystä myytit joustojen ja säästöjen

kyvystä säilyttää tuleva hyvinvointiyhteiskunta ja luoda työpaikkoja on harhaanjohtava. Uusliberalismin keinovalikoima ei ole omiaan säilyttämään vaan heikentämään hyvinvointivaltiota.

1950-luvulla yltenyt koneitten, teknologian ideologia ja käytäntö on johtanut historiallisesti katsoen käsittämättömän lyhyessä ajassa koko maapallon, sen kulttuurisen, inhimillisen ja biologisen moninaisuuden kaventumiseen ja monien lajien täydelliseen sukupuuttoon. Kun siis puhutaan kehityksestä ja aikamme mantrasta, "taloukskasvusta," kenen hyödystä ja "edistyksestä" siis puhumme? Väite siitä, että köyhien hyvinvointi riippuu taloukskasvusta, on--ironista kyllä- peräisin pääasiassa kehitysavun ammattilaisilta, taloustieteilijöiltä, rahoittajilta ja yhtiöiden johtajilta (Kailo 2000). Kun köyhät, syrjäytyneet, kestävä tulevaisuuden edellytykset menettäneet alkuperäiskansat, ympäristö- ja kansalaisjärjestöjen edustajat, ekofeministit puhuvat omasta tai edustamiensa ryhmien puolesta, he puhuvat tuntemiensa alueiden, usein oman maansa ja vesivarojensa nautintaoikeuden turvaamisesta. He etsivät kunnollisia töitä, jotka takaavat toimeentulon. Rahan hallitsemassa maailmassa he yrittävät estää suurien ihmismassojen syrjäytymistä monikansallisten yhtiökannibalistien lyhytnäköisten vastuuttomaan voitontavoitteluun perustuvien toimien seurauksena. He eivät halua lisää luontoa saastuttavaa kerskakulutusta, vaan saasteista vapaan, yksinkertaisen, laadukkaan elossapysymisen ehtojen varmistamista. Kukaan heistä ei sano: "Tarvitsemme taloukskasvua" (Korten 1998).

Lähiöiden ja markettien leviäminen, lisääntyvä riippuvuus autoliikenteestä ja lisääntyvä television katselu, kännykkäkulttuuri, teknovempeleitten omistaminen yhdistetään usein taloudelliseen kasvuun. Kokemukset erityisesti Kanadan pohjoisten alueitten intiaanireservaattien kohdalla osoittavat selvästi, että ns. taloudellinen ja teknologinen edistys ovat myötävaikuttaneet siellä tavattavaan henkiseen pahoinvointiin, lisääntyneeseen alkoholinkäyttöön, ihmis- ja perhesuhteitten löystymiseen, väkivallan lisääntymiseen, kulttuurisen ja henkilökohtaisen omanarvontunteen heikentymiseen. Taloukskasvu ja teknohurmio ovat vähentäneet tavallisia inhimillisiä kontakteja ja vuorovaikutusta, joka oli ennen säännöllinen osa reservaattien elämää, ja myös valtaväestön keskuudessa ihmisen kohdatessa toisiaan ennen poluilla ja

jalkakäytävillä, ei vain jättikauppojen parkkipaikalla.

Jo 1950-luvulla luvattiin naisten vapautumista kotitöissä raatamisesta teknovempeleitten ansiosta. Naisten ja miesten väliset epäsymmetriset valtasuhteet ja työnjako eivät ole muuttuneet koneitten ansiosta vaikka naisen asema on parantunut jonkin verran jossain maailmanosissa. Atk-laitteet ovatkin esimerkiksi johtaneet naisvoittoisten palveluammattien katoamiseen ja näin lisääntyneeseen työttömyyteen.

"Edistys" sinänsä ei kuitenkaan ole ongelma, sillä on kiistämätöntä että teknologinen vallankumous on myös tuonut mukanaan positiivisia ilmiöitä. Ydinongelma on se häiritsevä ja häiriintynyt maailmankuva, epäreilu ja epätasapainoinen ideologia, joka on ottanut tekno- ja informaatiokehityksen yksipuolisesti haltuunsa. Ajatus, että suurella yhtiöllä olisi yksin oikeudet kuolemansairaudesta pelastavaan lääkkeeseen tai apuneuvon ja että se voisi niin ollen veloittaa siitä mitä vapaat markkinat suinkin kestävät sotii jo maalaisjärkeä vastaan. Kuitenkin esim. Brittiläisessä Kolombiassa on kaavailtu lakia, joka estäisi sen, että paikalliset intiaanit, homeopaatit, rohtojenkeräilijät voisivat olla itseriittoisia hoitokulttuurissaan; heidät haluttaisiin pakottaa ostamaan jopa luonnon ilmaiset kasvit niihin monopolioikeudet saaneilta lääkefirmoilta.

Yhtiövapauden kannattajien rakentama talousjärjestelmä ei perustu objektiiviseen talousajatteluun vaan se on osa poliittista harvainvaltaista järjestelmää, joka rohkaisee jo resurssia omaavia ryhmiä lisääntyvään ahneuteen ja palkitsee sitä. Kun Mitsubishi-yhtymän puutavarayhtiölle myönnettiin oikeus hakata Sarawakin penan-heimojen metsiä, yhtiö ei maksanut minkäänlaisia korvauksia alkuperäiskulttuurin ja elämäntavan tuhoamisesta (Korten 1998, 104-105). Kun metsäyhtiö saa metsähallinnolta nimelliseen hintaan oikeuden metsäalueen avohakkuisiin yhtiö korjaa metsänraiskauksen välittömät voitot ja yhteiskunta--tulevat sukupolvet, lapsemme--saavat kannettavakseen pitkän aikavälin kulut. Tätäkö on kestävä kehitys?

II. Myytti yksityistämisestä kuntien ongelmien ratkaisuna--yhteisten resurssien riisto.

"Yrityksen tärkein tehtävä on tuottaa voittoa. Kaikki muu, mitä se tekee, on omistajien rahan haaskuuta" Milton Friedman

Englanninkielen sana privatization, yksityistäminen tarkoittaa Maria Miesin mukaan ryöstämistä (Latinan kielestä, privare, ottaa väkisin). Kun suuntana Suomessakin on nyt lisääntyvä "palveluntarjonnan" muutos, joka ilmenee ennen kaikkea yksityistämisenä, on aihetta miettiä sen tasa-arvo vaikutuksia ja pitkän matkan seurauksia kansanterveyden, ympäristönlämpenemisen ja laaja-alaisen hyvinvoinnin näkökulmasta. USA:ssa on yksityistämässä menty erittäin pitkälle. Sodexho, monikansallinen Ranskassa ja Yhdysvalloissa vaikuttava suuryritys on yksityisten vankiloiden omistaja ja edistäjä. Tämä yritys on valloittanut monia Suomen kunta-alueita ja tarjoaa nyt päiväkotia, vartiointi- ja vanhusten huollon palveluita, mm. ateriahuoltoa. Se voitti kilpailussa Oulun kaupungissa mm. Oulun Aterian, antaen hyvän esimerkin siitä, miten paikallista elinkeinoelämää alistetaan mahtiyritysten vallankäytölle tilanteessa, jota ei voida mitenkään väittää reilun kilpailun tai vapaan kaupan tilanteeksi. Miten pk-yritykset voisivat kilpailla isojen suuryritysten kanssa, joilla on varaa aluksi tehdä edullisia palvelutarjouksia, vallatakseen markkinat ja voidakseen myöhemmin monopoliasemasta nostaa hintoja. Haluammeko, että yksityisen vankilabisneksen edistäjät, joilla on lisäksi huono maine, hoitavat vanhustemme ruokkimisen? Ilmeisesti näin halutaan. "Säästöjen" nimissä.

Konservatiiviset tahot ovat Yhdysvalloissa menneet vielä pidemmälle ja esittäneet esimerkiksi lähiavaruuden sekä villi- ja riistaeläinkantojen siirtämistä yksityiseen omistukseen. Jo nyt USA:ssa valtaosa sairaaloista sekä suuri osa vankiloista, hautausmaista, vammais- ja vanhusten huollosta sekä poliisilaitokset ovat yksityisessä omistuksessa. Varmaankin ainoa asia, jonka yksityistämistä (kaupallistamista) kukaan ei ole vielä kehdannut esittää, on ilma kehä (Isomäki? 98).

Yksityistäminen ei suinkaan ole säästöjen tähden omaksuttu ideologinen valinta. Miksi yksityinen tekisi enemmän laatua vähemmällä? Sehän tähtää liikevoittoihin, ei suinkaan kansalaisten perusoikeuksista huolehtimaan kohtuullisen hintatason ja reilujen palkkojen muodossa. Olen kuullut monilta haastattelemltani tahoilta, että päinvastoin, yksityiset ne vasta kaikessa säästävätkin, laadussa, lasten ja vanhusten elämänlaadun kannalta olennaisissa palveluissa

(kävelyttäminen, rupatteluhetket, yhteiset ruokahetket). Koska niitä kiinnostaa voittomarginaalin lisääminen, voitot kiskotaan henkilökunnan supistuksilla, palkkamenoja karsimalla, sekä itse työn laadusta tinkimällä.

Tuottavuus merkitsee lisäarvon hakemista mistä se vaan löytyy. Yksityisten toimintamotivaatiota kuvaakin kermankuorinta, rusinoitten poimiminen julkisin varoin tuetusta toiminnasta sekä voittojen yksityistäminen. Koska ne eivät juuri piittaa oikeuksista, niiden käyttö merkitsee usein palvelumaksujen korotusta kansalle, palvelujen saatavuuden heikkenemisestä. Koska naiset muodostavat enemmistön köyhistä, nämä heikennykset kohdistuvat eniten heihin ja heidän lapsiinsa.^{xi}

12. Myytti kapitalismin ja demokratian liitosta ”hyvinvoinnin takeena”

[EVAn 1996] mukaan yritysjohto ei anna moraalille paljon painoarvoa. Yhdeksänkymmentä prosenttia yritysjohtajista katsoi, etteivät etiikka ja moraalit ole mitenkään keskeisiä arvoja yritysmaailmassa. Ainoastaan kolme prosenttia piti sosiaalista vastuuta ja vastuuta työllisyydestä tärkeinä. (Ojapelto 2006, 101)

Markkinatalous, kilpailutalous, huomiotalous, riisto- tai piiskatalous, kvartaalikapitalismi, kutsuimmepa tätä modernia määräävän eliitin maailmankatsomusta millä nimellä tahansa, on omaksunut muiden vallankeinojen lisäksi tasa-arvon ja ihmisoikeusaktivistien terminologian ja käsitteet. Olen jo tarjonut tästä ilmiöstä lukuisia esimerkkejä.

Varsinkin presidentti George Bush Jr. on monin tavoin pyrkinyt liittämään yhteen kapitalismin ja demokratian, ikään kuin näiden liitto takaisi ”vapauden” ja yhteiskunnallisen vakauden. Tällä hän on perustellut Irakin sotaa ja muita resurssien hankintaan tähtääviä oman aikamme ristiretkiä. Outoa tässä keskustelussa on se, ettei demokratian, silloin kun sitä yleensä puolustetaan, nähdä sisältävän oikeuksia säälliseen työhön ja työehtoihin. On syytä epäillä, että demokratia- sana onkin peitenimi yksinvaltiudelle Yhdysvaltojen tyylillä. Erityisen huolestuttavaa on mielestäni se, ettei demokratiaa ilmeisesti enää pidetä itsestään selvänä sivistyneen yhteiskunnan toimintamallina ja arvona. Helsingin Sanomien kolumnisti **RIIII**

totesi, ”jos kilpailukyky ja demokratia ovat ristiriidassa, demokratian tulee joustaa.” Tähän en ole löytänyt mitään protestoivaa mielipidekirjoitusta tai kannanottoa. Miksi? Eivätkö suomalaiset välitä, vaikka demokratia uhrattaisiin tuottavuuden ja tehokkuuden alttarilla?

Demokratiavaje on myös Suomessa paljon suurempi ongelma kuin mitä myönnetään. On lisättävä, että suuryhtiöiden ja rahoituslaitosten suunnaton valta ei ole yhteisöllisten valintojen tulosta. Oikeusistuimet ja lakimiehet valoivat vallan perustukset yksityistä etua palvelevan valtion rakentamisen aikana ja tämä valta laajeni erityisetuja tavoittelevien yhtiöiden kilpailuttaessa osavaltioita keskenään B tempu, joka ei ole vaikea suurille yksityisille instituutioille. Tämä on myös yksi syy siihen, miksi nykyinen kongressi B jota liike-elämä ohjaa ennennäkemättömällä tavalla B pyrkii siirtämään liittovaltion valtuuksia osavaltioille, joita on helpompi uhkailla ja manipuloida. Jos tämä prosessi otettiin käyttöön Yhdysvalloissa, Suomessakin se on jo arkipäivää. Julkisen palveluntuottamisen vastuun siirtäminen kunnille ja samanaikaisen kuntien valtionosuusjärjestelmän heikentämisen (velkojen takaisinmaksusta luopumisen tai pinnaamisen) voi nähdä edustavan samaa väkivaltaista taktiikkaa delegoida kipeät päätökset resurssipulan avulla kunnan valtuutetuille sekä johtajille. Kun suuri joukko pakotetaan osallistumaan hyvinvointivaltion alasajoon, yhdenkään yksittäisen puolueen tai yksilön ei tarvitse kantaa siitä poliittista vastuuta. Ainakaan selkeästi.

Minkä tahansa hierarkian tai valtarakenteen olemassaololle tulisi voida esittää vakuuttava perustelu, oli kysymys sitten henkilökohtaisista suhteista tai laajemmasta sosiaalisesta järjestyksestä. Jos tätä perustelua ei pystytä esittämään niin silloin vallalta puuttuu oikeutus ja se tulisi purkaa. Tämä on puhdasta talouspoliittista väkivaltaa. Perustelut, miksi kuntia ajetaan ahdinkoon eivät ole vakuuttavia, kuten olen pyrkinyt osoittamaan. Ne eivät kerro totuutta säästöjen syistä vaan johtavat hyväinkin tarkoittavat päättäjät väärään suuntaan. Risto Isomäen mukaan valtio on nykyisin vakavan hyökkäyksen kohteena demokraattisimmissa yhteiskunnissa, muttei niistä syistä, että se sotisi liberaalia visiota vastaan.

Asia on pikemminkin päinvastoin: hyökkäys johtuu siitä, että valtio takaa (heikon) suojan jollekin tämän vision osatekijöille.

Isomäki kuvaa maailmassa vaikuttavia epäsymmetrisiä valtasuhteita seuraavasti:

Oletetaanpa että johonkin jäsenmaahan ollaan tuomassa kahta esimerkkistä jalkapalloa, joista toinen on tehty lapsityövoimalla ja toinen ammattiliittoon kuuluvien aikuisten toimesta. WTO: sääntöjen mukaan näitä tuotteita pitää kohdella tasavertaisesti, sillä molemmat jalkapallot ovat lopputuotteena ”samanlaisia” Riitojenratkaisuelin DSB on tähän asti lisäksi aina torjunut ajatukset että tuotteita voitaisiin kieltää ympäristö- tai terveyshaittoihin vedoten. Teoriassa vain vankityövoimalla tuotetut tuotteet jäävät diskriminointikiellon ulkopuolelle. (Isomäki 2000, 29)

Demokratian yhdistäminen poliittisiin kansalaisoikeuksiin taloudellisten oikeuksien sijaan tiivistää uusliberalistisen agenda kovan ytimen. Silti siihen viitataan sanoilla kuten vapaus ja demokratia, jotka jälleen kerran luovat aivan harhauttavan kuvan asioiden todellisesta laidasta. Riistoretkeläiset jotka matkustavat maapallon toiselle puolelle etsimään kaasua, öljyä ja muita energianlähteitä väittävät kuten 1800-luvun lähetyssaarnaajat jakavansa demokratian ilosanomaa sekä vapautta kansalle. Totuushan on, että kansalaisten taloudellinen vaikutusvalta ja oikeudet ovat heikentyneet EU:n ja muiden palveludirektiivien, sekä kauppasopimusten myötä.

Säätlemättömässä globaalitaloudessa talouselämä sanelee ehdot jättiyritysten ehdoilla ja alistaa niin ihmis- kuin ympäristöoikeudet voitontavoittelulle, kilpailukyvyille ja loputtomalle talouskasvulle (vaikka maailman resurssit ovat jo ehtymässä ja rajalliset!). Suomessa virkamiehet ja talousekspertit jyräävät arvokeskustelussa ja heidän päämääriään peilaavat korkeapalkkaiset konsultit levittävät ”vaihtoehdottomuuden” ja säästöpakon pakkostrategiat kuntiin painostaen luottamusmiehiä konsensukseen.

Myös globalisaatiokriitikko Risto Isomäki kuvaa tutkija Deweyn näkemysten avulla sitä, mitä eritoten yksityiselle voitontavoittelulle perustuvan liike-elämän ylivalta merkitsee pankkitoiminnan yksityisen

valvonnan, maanomistuksen ja teollisuuden välityksellä, sekä lehdistön, mainosagenttien ja muiden julkisuuden koneistojen ja propagandan tukemana. Jos näitä ei pureta, Dewey huomioi, puheet demokratiasta voidaan suurimmaksi osaksi unohtaa. Poliitikka jää @suurliike-elämän loihetimaksi varjokuvaksi yhteiskuntaan, (eikä) tuon varjokuvan himmentäminen muuta sen olemusta. Demokraattiset muodot jäävät vaille todellista sisältöä eivätkä ihmiset @tee työtä vapaasti ja älyllisesti, vaan ainoastaan työnsä säilyttääkseen, mikä on @epävapaa ja moraaliton@ asiantila (Isomäki 2000, 407). Hyvä esimerkki vääryyteen johtavasta ”demokratian” eli rahanvallan ja kapitalismin liitosta on se, että ihmishenkiä pelastavat rokotteet voidaan siis kieltää, jotta henkiin jääneille voidaan tuoda @demokratiaa@ (Isomäki 2004, 417). Työn rajojen mureneminen nostaa pintaan keskinäiseen vertailuun liittyvän vihan, jonka sitomiseksi hyvinvointivaltiot oikeastaan rakennettiin.

Hyvinvointivaltioiden tilinpäätöstä pitäisikin arvioida myös tunnetalouden, ekososiaalisesti kestävänsä tulevaisuuden rakentamisen, solidaarisen hyvinvoinnin ja kansalaisten tasa-arvon kannalta, jolloin itsetuhoisen vertailun lientyminen näyttäyty saavutuksena sinänsä. Luokkaviha on hellittänyt ja luonut vakaita yhteiskuntia milloin yhteiskunnassa on vallinnut riittävä oikeudenmukaisuus ja resurssien jakamisen periaate. Kun ihmisten ei tarvitse haaskata aikaansa itselle vieraiden tarkoitusten palvelemiseen eikä heidän tarvitse puolustaa omaa kunniaansa ja arvoaan, rauha säilyy. Tämä hyvinvointivaltion tarjoama vakaus ja tasapaino on nyt menetetty sillä irtisanotut miehet ovat vereslihalla ja rasismiintaipuwait löytävät helposti syntipukkeja maahanmuuttajista. Kun kansalla ei ole riittävä tietoa ahdingon todellisista taustoista—uusliberalismin käytännöistä—on helppo siirtää raivo haavoittuvaisiin naapureihin, maahanmuuttajiin, ja tietenkin feministeihin.

14. Vähemmistöjen ja ns. kehitysmaitten valtaistamisen (empowerment) myytti

Kehitysmaiden ja naisten integroiminen kilpailutalouteen ja tietoyhteiskuntaan kulkee samaa reittiä kuin pohjoismaalaisten naisten EU-rahoilla tapahtuva houkuttelemisen tietoyhteiskuntaan ja sen miehisiin arvoihin ja rakenteisiin. Useat tasa-arvoon kytketyt EU-projektit edistävät naisten kouluttamista ja

sosiaalistamista miesvaltaisille ”kovien” tieteiden ja teknologian aloille sekä yrittäjyyteen. Kyse on kuitenkin usein sellaisen ideologian vahvistamisesta, jossa naiset samalla tavoin kuin kehitysmaat pyritään integroimaan kilpailuhenkiseen markkinatalouteen. Molemmille uskotellaan, että heillä olisi samanlaiset mahdollisuudet vaurastua kuin miehisen yritysmaailman konkareilla. Tukien taustaideologiana ja usein jopa ehtoina ovat veroale ja julkisen sektorin yksityistäminen/alasajo. Kehitysmaita (naisliike mukaan lukien) manipuloidaan tukemaan luopumista pitkántähtäimen sosiaalityurvaverkoista lyhyen tähtäimen riskiyrittäjyyttä edistävien ja usein kertaluontoisten tukien nimissä (Chossudovsky 2002).
